

En kat ved navn pluskvamperfektum

En jämförande studie av de skandinaviska översättningarna av
L'élégance du hérisson

Marcus Axelsson

Tolk- och översättarinstitutet

Examensarbete för masterexamen i översättningsvetenskap 30 hp

Masterprogrammet i översättningsvetenskap 120 hp

Vårterminen 2011

Examinator: Birgitta Englund Dimitrova

Handledare: Karin Tidström

English title: En kat ved navn pluskvamperfektum: A Comparative
Study of the Scandinavian Translations of *L'élégance du hérisson*

Stockholms
universitet

En kat ved navn pluskvamperfektum

**En jämförande studie av de skandinaviska översättningarna av
*L'élégance du hérisson***

Marcus Axelsson

Sammanfattning

Studien undersöker i hur stor utsträckning de skandinaviska översättarna använder samma metoder när de översätter. För att kunna studera detta undersöks den danska, norska och svenska översättningen av den franska romanen *L'élégance du hérisson* med hjälp av Vinay och Darbelnets (1958/1977) metodologi. I studien kommer också översättarna till tals om de situationella faktorer som kringgärdat översättningsprojektet. Det största fokuset ligger på de indirekta översättningsmetoderna, eftersom det är dessa som visar på de största skillnaderna. Resultaten visar att översättarna väljer samma metoder i 42 % av den totala översatta textmassan. Resultaten visar också att den danska översättningen har störst användning av indirekta översättningsmetoder och därmed också är den måltext som avviker mest från källtexten, medan den norska måltexten är rik på så kallad *traduction littérale* och ligger närmast källtexten.

Nyckelord

Översättningsvetenskap, franska - danska, franska - norska, franska - svenska, Vinay och Darbelnet, översättningsmetoder, *L'élégance du hérisson*

Abstract

The study investigates to what extent the Scandinavian translators use the same methods when translating. The Danish, Norwegian and Swedish translations of the French novel *L'élégance du hérisson* are analyzed using Vinay and Darbelnet's (1958/1977) methodology. In the present study the translators are also questioned about so called situational factors that might have influenced the translation process and its outcome. There is a major focus on the methods that are characterized by indirect translation, since these in a clear way indicate differences. Results show that the translators use the same methods in 42 % of the cases in the analyzed material. Results also show that the indirect translation methods are widely used in the Danish target text and it hence also distances itself the

farthest from the source text, whereas the Norwegian target text is rich in literal translation and closest to the source text.

Keywords

Translation studies, French - Danish, French - Norwegian, French - Swedish, Vinay and Darbelnet, translation methods, *L'élégance du hérisson*

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte	2
3. Bakgrund	3
3.1 Kontrastiv forskning om franskan och de skandinaviska språken	3
3.2 Översättaren och källtexten	5
3.3 Shifts och översättningsmetoder	6
3.4 Situationella faktorer respektive kultur och kommunikation	10
3.5 Översättning inom disciplinen nordiska språk	10
3.6 Vinay och Darbelnets metodologi	11
4. Metod och material	13
4.1 Metod	14
4.1.1 Vinay och Darbelnets metoder i den här studien	14
4.1.2 Découpage	16
4.1.3 Frekvensräkning av metoderna och gradering	17
4.2 Material	18
5. Analys och resultat	20
5.1 Kvantitativ analys av förekomsten av Vinay och Darbelnets översättningsmetoder	21
5.1.1 Kvantitativ analys av metoder i passage 1	24
5.1.2 Kvantitativ analys av metoder i passage 2	26
5.1.3 Kvantitativ analys av metoder i passage 3	27
5.1.4 Sammanfattning av den kvantitativa analysen	29
5.2 Analys av översättningsmetoderna	29
5.2.1 Direkta översättningsmetoder	30
5.2.2 Indirekta översättningsmetoder	31
5.2.2.1 Transposition	31
5.2.2.2 Modulation	33
5.2.2.3 Équivalence	35
5.2.2.4 Adaptation	37
5.2.2.5 Pertes	40
5.2.3 Specialfall och metoder i kombination	41
5.2.4 Sammanfattning av analysen av översättningsmetoderna	50
6. Översättarna om projektet	50
7. Diskussion	53
8. Slutsatser och vidare forskning	59
Litteraturförteckning	60
Primära källor	60

Sekundära källor	60
Elektroniska källor	62

1. Inledning

Översättningsvetenskapen är ett ungt forskningsfält. Vid mitten av nittonhundratalet började den etablera sig som en disciplin att räkna med och en av anledningarna till att översättning då började ägnas ett större intresse kan vara att andra vetenskaper, såsom litteraturvetenskap och lingvistik, förstod att översättningsvetenskapen kunde bidra med rön till den egna disciplinen. Översättningsvetenskapen har sedan dess varit ett akademiskt fält som präglats av tvärvetenskaplighet (jfr Hatim 2001: 9). Eriksson (2000: 7) beskriver idag översättningsvetenskapen som en av de mest expansiva humanistiska forskningsdisciplinerna och det är tydligt att forskningsfältet fortfarande växer. Inom översättningsvetenskapen är det vanligt att studera aspekter såsom översättarens inflytande på måltexten, de strategier som en översättare använder och semantiska skillnader mellan källtext och måltext (se t ex Halverson 2007: 106). Den här studien kommer att behandla samtliga tre aspekter, men fokuserar på de två sistnämnda. Studien kommer att behandla översättningarna av en fransk roman till de skandinaviska språken, det vill säga danska, norska och svenska¹. En jämförande undersökning där olika översättningsstrategier och metoder studeras är inget nytt inom översättningsvetenskapen, men när det handlar om översättning av ett litterärt verk, oavsett källspråk, till samtliga skandinaviska språk, har sådan forskning inte varit lika vanlig. Denna studie försöker därför ägna detta område större intresse. Studien kommer att ha en viss bredd i och med att den behandlar tre målspråk. Denna bredd, tillsammans med studiens omfattning, gör att det är nödvändigt att göra en begränsning i textmaterialet. Det betyder att ett urval av tre passager som anses representativa för den studerade romanen som helhet kommer att analyseras närmare.

Vinay och Darbelnets modell från deras verk *Stylistique comparée du français et de l'anglais* (1958/1977) kommer att utgöra den metodologiska ramen för studien. Deras sju olika översättningsmetoder var från början främst tänkta som en pedagogisk modell för översättarstudenter och hjälp för översättare att välja metoder när de översatte mellan franska och engelska (1958/1977: 24). Deras metodologi har också fått uppmärksamhet när det gäller att identifiera och analysera översättningsmetoder som använts när det gäller översättning mellan franska och germanska språk (se t ex Edh 2010, Hagström 2002 och Tidström 1999). Den här studien försöker med hjälp av Vinay och Darbelnets metodologi studera de skandinaviska översättarnas val av översättningsmetoder, utifrån en jämförelse av källtext och måltexter. Eftersom det rör sig om en studie av metoder kommer teorier och tidigare forskning inom området som behandlar översättningsmetoder och ”shifts”² att beröras i den teoretiska bakgrunden. Studien är renodlat deskriptiv och översättarna kommer inte till tals vad gäller de metoder de använt. Däremot kommer de att komma till tals när det gäller själva översättningsuppdraget, ”initial” och ”operational norms”³ och de situationella faktorer⁴ som kringgärdat och kan ha påverkat översättningen och valet av metoder. En studie som behandlar översättningsmetoder kommer oundvikligen även att beröra skillnader mellan måltext och källtext och följaktligen också innebära en studie av måltexternas semantiska avlägsnande från källtexten.

¹ Termen ”skandinaviska språk” används här som ett samlingsnamn på danskan, norskan och svenskan.

² Termen ”shift” innebär en skillnad mellan källtext och måltext och förknippas huvudsakligen med Catford (1965: 23).

³ Termerna är lånade från Toury (1995: 54, 58–59) och behandlar sociokulturella normer och ”translation policies” som påverkar översättaren.

⁴ Termen är lånad från Ingo (2007: 15–20) och behandlar faktorer såsom översättarens deadline, syfte med översättningen och måltextens tänkta läsare.

Av Vinay och Darbelnets sju olika översättningsmetoder innebär fyra ett större semantiskt och lexikalt avlägsnande från källtexten än de tre övriga (1958/1977: 50–54). Dessa metoder kommer att ägnas störst intresse i den här studien. Det rör sig inte om en studie som försöker identifiera och analysera grammatiska och lexikala skillnader mellan franska och de skandinaviska språken, utan om en studie där det handlar om att studera stil och översättarnas metoder. Fokus kommer alltså att ligga på textbundna problem, snarare än språkparsbundna. Vinay och Darbelnets modell behandlar just stilistik och kan, på grund av detta, och på grund av det faktum att de studerar översättningar mellan franska och ett germanskt språk, vara en god metod för den här studiens syfte, vilket kommer att beskrivas närmare nedan (se avsnitt 2). Denna syftesbeskrivning följs därefter av en redogörelse för relevant tidigare forskning. Därefter beskrivs Vinay och Darbelnets modell och den analyserade romanen närmare. Sedan följer en kvantitativ analys bestående av en frekvensräkning av Vinay och Darbelnets metoder i det analyserade textmaterialet. För att komplettera denna kvantitativa studie följs denna av en mer kvalitativ analys där exempel ur textmaterialet behandlas. Slutligen redogörs för översättarnas erfarenheter av översättningsprojektet och studien avslutas med en diskussion.

2. Syfte

Norska, svenska och danska är språk som är närbesläktade och i stor utsträckning liknar varandra och de tre länderna delar även gemensamma kulturella referensramar. Studiens syfte är att genom en kvantitativ och kvalitativ analys undersöka om de skandinaviska översättarna också använder samma metoder när de översätter eller om det är översättarnas idiolekter och fria val som bestämmer valet av översättningsmetod. Har översättarna tolkat och tillgodogjort sig källtexten på samma sätt och därför också översatt på liknande sätt? För att kunna undersöka detta företas en jämförelse av ett antal utdrag ur de skandinaviska⁵ översättningarna⁶ av den franska romanen *L'élégance du hérisson* (*Igelkottens elegans*) (2006) av Muriel Barbery. Denna jämförelse görs med källtexten som grund. En sådan studie kommer också automatiskt att medföra en studie av vilken av de skandinaviska översättningarna som ligger närmast källtexten och vilken som avlägsnat sig mest.

Det är viktigt att påpeka att slutsatser endast kan dras på grundval av det studerade textmaterialet och att det endast är möjligt att spekulera i hur översättarna tänkt när de översatt. Fokus kommer, som det enligt Gullin (1998: 12) ofta gör inom översättningsvetenskapen, ligga på måltexterna. Den här studien försöker skilja text från översättare så långt detta nu är möjligt⁷. Studien kommer dock, till följd av de problem som är förknippade med att analysera en text utan att betrakta översättaren som en faktor, söka ta reda på och ta hänsyn till de situationella faktorer som kringgärdat översättningsprojektet. Dessa situationella faktorer kommer att relateras i förhållande till resultaten. Vinay och Darbelnet skrev *Stylistique comparée du français et de l'anglais* innan skoposteorin⁸ var

⁵ Studien kommer inte att behandla nynorsk, utan endast konservativt bokmål.

⁶ Termerna "översättning" (exempelvis i betydelsen "den danska översättningen") och "måltext" används i den här studien synonymt.

⁷ Det hade varit fördelaktigt att komplettera denna studie med intervjuer med översättarna, där deras val och tankegång studeras, men studiens omfattning tillåter inte detta.

⁸ Se t ex Reiss och Vermeer (1984).

formulerad och för att ändå inkludera faktorer såsom texttyp, syfte och tänkta läsare är det lämpligt att ta hänsyn till dessa situationella faktorer.

3. Bakgrund

För att kunna etablera ett teoretiskt ramverk för den här studien kan det vara fördelaktigt att beröra relevant tidigare forskning inom översättningsvetenskapen som behandlar översättning mellan franska och de skandinaviska språken, men framför allt studier som behandlar de översättningsstrategier en översättare använder. Även relevant forskning inom disciplinen nordiska språk kommer beröras mycket lätt. Vinay & Darbelnet (1958/1977) saknar som tidigare nämnts, aspekter som texttyp, syfte och publik och för att kompensera för detta kommer den teoretiska bakgrunden beröra tidigare forskning rörande även en del av dessa aspekter.

3.1 Kontrastiv forskning om franskan och de skandinaviska språken

När man i Skandinavien har intresserat sig för det franska språket, har det ofta varit danskarna som har legat i fronten och bidragit med bland annat grammatikor. Här kan nämnas verk såsom Tøgebys *Fransk grammatik* (1965) och mer ”nutida” sådana, såsom Pedersen, Spang-Hanssen och Vikners *Fransk universitetsgrammatik* (1980 i Danmark, 1982 i Sverige) och Boysens *Fransk grammatik* (1992 i Danmark, 1996 i Sverige), som båda har adapterats till svenska. I Norge används ibland danska grammatikor oöversatta som kurslitteratur vid franskundervisning vid universiteten (se t ex ”Pensum for fransk grammatikk ved UiT” 2009). När det gäller studier inom kontrastiv lingvistik som jämför franska och de nordiska språken har bland andra H. Korzen bidragit med forskning inom ämnet och då främst fokuserat på sättet att uttrycka negationer och olika typer av predikativ i de två språken (Korzen, H. 1998, 1999 och 2000). Korzen placerar dock inte sina studier inom översättningsvetenskapen. När det gäller språkparen franska och norska har Halmøy (2000) bidragit med en del forskning och även om också hon främst hör hemma inom den kontrastiva lingvistik, har hon berört översättningsvetenskapen och studerat hur översättare väljer mellan två strategier när de översätter pronomen mellan norska och franska och om de då föredrar att vara måltexttrogna eller källtexttrogna (Halmøy 2000: 45–47). Även Fougner Ryding (1992) och Hobæk Haff (2000) har ägnat sig åt kontrastiv språkforskning och översättningsforskning rörande franska och norska. Fougner Ryding har ägnat sig åt att studera översättningar som görs till ett språk som inte är översättarens modersmål, medan Hobæk Haff till stor del har fokuserat på skillnader i ordföljd i franskan och norskan.

Eriksson studerar i *Språk i kontrast* (1997) skillnader i fransk och svensk meningsstruktur, med hjälp av en korpus av texter från olika tidsepoker översatta från svenska till franska. Han finner här ganska stora strukturella skillnader mellan språken och en av de mest påtagliga skillnaderna är franskans förkärlek för hypotax där svenskan föredrar samordning eller huvudsatser (1997: 329). Eriksson är noga med att påpeka att det finns en risk med att dra slutsatser om språks strukturella skillnader baserade på en korpus av översatta texter, eftersom översättningsprocessen kan göra att resultaten blir snedvridna, men han menar samtidigt att översatta verk trots allt är det bästa material som finns

tillgängligt när man skall företa en jämförande studie av två språk (1997: 9–10). Enligt Eriksson är det alltså svårt att ägna sig åt kontrastiv språkvetenskap utan att beröra översättning. Tegelberg (2000) har också ägnat sig åt studier av strukturella skillnader mellan franskan och svenskan. Hon har bland annat studerat kontrastiv lexikologi och beskriver översättningsproblem som har att göra med strukturella skillnader mellan svenskan och franskan på det lexikala planet. Tegelberg behandlar främst begreppet ”semantisk komplexitet” och menar att franskans lexikon har en högre extension än det svenska (2000: 13). Både Tegelbergs och Erikssons studier bygger på texter som har svenska som källspråk och franska som målspråk.

En del av den forskning som redogjorts för ovan behandlar mer ren kontrastiv lingvistik snarare än översättning. Det finns inga större studier som i stort behandlar översättning från franska till samtliga tre språk som står i fokus här, men det finns flera studier som behandlar till exempel översättning från franska till svenska eller från franska till danska. Nedergaard Larsen (1994: 259) har till exempel i artikeln ”*Hest hedder godt nok cheval, men...*” delat upp problemen när det gäller översättning från franska till danska i tre huvudgrupper. Den första gruppen innehåller problem som är förknippade med grammatik och syntax. Den andra gruppen behandlar lexikala och idiomatiska problem. Den tredje gruppen innehåller översättningsproblem som är förknippade med alla typer av kulturella skillnader mellan i första hand Frankrike och Danmark. På det syntaktiska planet är verbtempus och modus de kanske största problemen, medan det på den lexikala nivån handlar om lexikon – där hon bland annat tar upp problemet med falska vänner – och skillnader i nominalitet och verbtäthet (1994: 260–276). Det sistnämnda fenomenet känns igen från en studie av I. Korzen (2005) som, när han jämför ett antal romanska och germanska språk, beskriver att de förstnämnda har större koncentration av information i substantivet och är exocentriska språk, medan de germanska språken är mer verbtäta och endocentriska. Den tredje problemgruppen Nedergaard Larsen urskiljer innehåller kulturella skillnader och hon tar upp problem såsom hur man översätter namn på olika institutioner som finns i franskspråkiga länder, men även problem såsom allusioner och olika typer av referenser som är svåra att översätta (1994: 276-277). Utöver dessa tre grupper menar Nedergaard Larsen att det tillkommer en kategori av stilistiska problem som går tvärs över dessa tre grupper. Översättaren måste till exempel vara vaksam på olika sociolekter som förekommer i texten och vilka konnotationer vissa ord har och hur dessa uppfattas i målspråkskulturen (1994: 259, 276). Dessa problem torde gälla även norska och svenska vid översättning från franskan. Vi känner igen en hel del av problemen, speciellt de från Nedergaard Larsens första och andra grupp, från Erikssons och Tegelbergs studie. Eriksson tar ju liksom Korzen och Nedergaard Larsen upp problemet med substantivorienterade och verborienterade språk (1997: 329). Även Ingo (2007: 194-213) har berört översättningsproblem och allmänna fenomen som en översättare stöter på när han eller hon översätter från franska. Genom att stödja sig på tidigare forskning sammanfattar han problemen och delar upp dem under titlar som *grammatisk struktur*, *språkliga varieteter*, *semantik* och *pragmatik*. Hans indelning av problemen liknar alltså Nedergaard Larsens. Ingo behandlar också övergripande fenomenet ”falska vänner” och det faktum att användandet av ett ord som är etymologiskt besläktat med det ord man vill översätta i källtexten kanske inte alltid är det bästa valet (jfr Ingo 2007: 118, 191).

Stolpe (2000: 102–111) har mest ägnat sig åt att själv översätta, men har även studerat enskilda översättares verk. Han har bland annat givit en översikt av David Sprengels översättningar från framför allt franska till svenska och då i synnerhet hans översättning av *La Nouvelle Héloïse* (*Den nya Héloïse*), som aldrig utgavs under Sprengels livstid. Liknande studier har även gjorts av Pålsson (2000: 82–101), som studerat Gunnar Ekelöfs översättningar av André Gide och Svane (2000: 112–134) som studerat Balzacöversättningar till danska och svenska. Ovanstående studier handlar om

specifika översättare och behandlar inte allmänt översättning från franska till de skandinaviska språken. Till viss del kommer ändå den här studien likna ovanstående eftersom det handlar om översättning av en enda roman och dess måltexter. Pålssons studie är kanske den som kommer att ha flest beröringspunkter med den här studien eftersom den studerar översättningar från franska till svenska i en kvantitativ analys. Pålsson studerar hur frekventa olika operationer är hos Ekelöf som översättare och behandlar därmed endast en översättare och ett källspråk. Genom att studera bland annat Ekelöfs bruk av vissa operationer vill Pålsson skärskåda Ekelöfs produktion och studera varför den har lovordats vid ett flertal tillfällen (2000: 82). Pålsson finner bland annat att de texter han studerat innehåller en hel del semantiska tillägg, men syntaktiskt liknar källtexterna (2000: 99–100). Pålssons bruk av en syntaktisk, strukturell analys som metod kommer att beröras vidare i 3.3.

3.2 Översättaren och källtexten

Det kan vara fördelaktigt att här beröra vad som sagts om översättaren som en betydande faktor för resultatet av en översättning. En text som skall översättas går enligt Nida (1964: 146) igenom en så kallad transfer mechanism, där texten befinner sig i ett ingenmansland där den varken tillhör målspråk, källspråk eller översättaren. Det är ett stadium utan lingvistisk verklighet och texten är då endast ett fenomen eller begrepp hos översättaren. I detta mellanrum skapas måltextens utseende. När det gäller den stilistiska karaktär som måltexten kommer att få beror denna på källtextens stil, men naturligtvis också på de val som översättaren gör (se t ex Nida 1964: 145–146 och Verdonk 2002: 9). Verdonk antar att de stilistiska drag som finns i källtexten kommer att reflekteras i ”the inferred author’s choices”. Här tillskriver Verdonk översättaren en mycket stor roll och ser honom eller henne som en andra författare. I praktiken menar Verdonk att detta betyder att måltexter kan skilja sig mycket åt beroende på översättare, syfte och hur översättaren har valt att närma sig texten. Vi läser alla olika och upplever och tillgodogör oss texter på olika sätt. De flesta är ense om att översättare kan påverka måltexten genom olika val, men Verdonk (2002: 9) och Boase Beier (2006: 50) är även noga med att betona det att översättare tillgodogör sig och tolkar texten på olika sätt. Även Lederer (1994 i Svane 2000: 113) är inne på denna linje och menar dessutom att geografiska avstånd, liksom avstånd i tid och kultur kommer att påverka måltextens närhet till källtexten. Reiss betonar i skoposteorin översättarens syn på vad texten har och skall ha för funktion, och menar att det är detta som kommer att avgöra vad översättaren ser som mest viktigt att överföra från källtext till måltext. Detta kommer i mycket hög grad påverka översättarens beslutsprocess (Reiss 2000: 161–170). Den här studien kommer att behandla skönlitterär text och ett möjligt antagande kan vara att översättarna koncentrerar sig på innehållet och det litterära värdet och att de periodvis måste göra avvägningar när det gäller vilken av dessa två aspekter som är viktigast att prioritera vid olika passager i texten.

Svanes (2000) studie som nämndes ovan, behandlar översättningarna av en Balzacroman, alltså ett verk tillhörande den realistiska genren, till svenska och danska. Hon betonar att när det handlar om att översätta ett verk som ses som speciellt representativt för en speciell litterär strömning är det viktigt för översättarna att förstå denna strömning inom källspråkskulturens ramar. Detta är viktigt för att kunna överföra detta verk till vad som är representativt för strömningen i målspråket både språkligt och kulturellt. Svane är kritisk till vad man kan kalla fria översättningar, eftersom texten då oundvikligen kommer att bli en annan, och författarens för strömningen ”träffsäkra” konstruktioner, kommer att försvinna (Svane 2000: 115–116).

Brunse (1994) menar att idealföreställningen om en översättare som är totalt osynlig, objektiv och mekanisk kommer från ett antagande om att det skulle finnas ett ett-till-ett-förhållande mellan två

språk (Brunse 1994: 79). Föreställningen om denna idealöversättare tillbakavisas av teoretiker inom översättningsvetenskapen (jfr Nida 1964: 154) och Brunse menar att man istället skall acceptera översättaren som en (konstnärlig) utövare. Det finns till exempel ingen musik utan musiker och ingen teater utan skådespelare och pjäsförfattare. Nida kan säkert ha inspirerat Brunse. Nida menar att det inte finns några språk som är identiska och heller inga språk mellan vilka det finns en "absolute correspondence" (1964: 156). Svane (2000: 132–133) är inne på samma linje och menar att en så kallad perfekt översättning är en trogen återgivning av källtexten som samtidigt respekterar de kommunikativa behov som målspråkets publik har – en kombination som inte går att förena till hundra procent. Det är alltså omöjligt att en översättning kan ses som jämställd sitt original på alla plan, utan det kommer att förekomma shifts. Svane går så långt att hon ställer sig frågan huruvida det kan vara acceptabelt att översättningar i så många sammanhang kan få spela så stora roller som de faktiskt gör. Hon frågar sig till exempel i vilken utsträckning det i litteraturvetenskapen är möjligt att studera en författares idéer genom att stödja sig på översättningar (2000: 132–133). När det gäller detta resonemang är det möjligt att dra paralleller till Gullins (1998) studie om översättarens "röst". Här tar hon bland annat upp att kritiker rosar litteratur, men bortser från ett led i den process som gjort att de kunnat tillgodogöra sig texten, nämligen översättaren. Gullin refererar även till översättaren Stolpe, vars syn på översättning skiljer sig från Svanes syn som forskare. Gullin refererar till uttalanden som Stolpe har gjort. Stolpe säger sig ha en mycket självständig hållning till originalet och att hans översättningsfilosofi är att skriva en ny bok som redan finns (1998: 9–10). Stolpe verkar mena att en översättare påverkar originalet, men att han inte ser ett lika stort problem med detta som Svane ovan. Stolpe verkar dock inte uppvisa någon brist på respekt för källtexten, för innan han börjar formulera sig på målspråket går han in i texten ur alla aspekter (1998: 10). Efter att ha tagit del av Gullins studie verkar det som att många översättare har denna självständiga syn på översättning, medan forskare såsom Svane är tveksamma till hur översatt litteratur av så många kan ses som jämställd sitt original. Svane är dock inte representativ för dagens översättningsforskning, utan lägger istället fokus på kontrastiv lingvistik där det franska språket berörs. Enligt Stolpe bör alltså översättaren bli en sådan "andra författare" som Verdonk tidigare resonerade om. Översättaren som en betydande faktor kan, enligt Toury (1995), härledas till samhällets normer som påverkar hur översättare tillgodogör sig en text och hur de måste ta hänsyn till dessa normer för att en översättning skall passa sitt syfte. Tourys "initial" och "operational norms" (1995: 58) kommer kanske att vara av störst betydelse i den här studien, eftersom översättarna kommer att komma till tals angående en del situationella faktorer (se s. 4) som kringgärdat översättningsprojektet.

Nord (1991) försöker sammanfatta vad hon kallar den eviga debatten om fri eller trogen översättning och urskiljer fyra olika sätt att översätta. Hon urskiljer översättningar som präglas av "fidelity", "servility", "liberty" och "libertinage". De två förstnämnda handlar om källtexttroga översättningar, men där servility är överdrivet källtexttrogen. När det gäller de två sistnämnda innebär liberty en fri översättning, som håller sig inom gränserna för vad som är rimligt, medan libertinage är en alltför fri översättning (1991: 25–26). I Nord's fyra typer av översättningar skulle Stolpes åsikter platsa i den friare, i och med att han om det behövs ger sig själv tillåtelse att frigöra sig från källtexten, medan Svanes åsikter antagligen skulle platsa i den mer källtexttroga.

3.3 Shifts och översättningsmetoder

Det har under åren bedrivits en hel del forskning om översättningsmetoder och de förändringar som en text går igenom på vägen från källtext till måltext. Man har i översättningsvetenskapen använt termer

såsom ”shift”, ”operation”, ”procedure”, ”technique”, ”method” och ”strategy” för att beskriva det som översättaren gör när han eller hon översätter, eller för att helt enkelt studera det som skiljer en källtext och en måltext åt, utan att nödvändigtvis beakta översättaren (Halverson 2007: 106). Halverson (2007: 106-119) ger i sin artikel ”A Cognitive Linguistic Approach to Translation Shifts” en översikt över forskning inom området shifts och denna artikel kommer användas som utgångspunkt för det här avsnittet. Det är viktigt att påpeka att det här avsnittet behandlar forskning om shifts som fokuserar på olikheter mellan källtext och måltext (mer eller mindre preskriptivt), men även forskning som rör översättares översättningsmetoder och som inte just koncentrerar sig på shifts och olikheter. Det är också viktigt att komma ihåg att den här studien endast inriktar sig på skönlitteratur, men att den forskning som beskrivs nedan även behandlar översättning av andra texttyper. Shifts och metoder behandlas samtidigt eftersom de delvis överlappar. Shift blir ju också, mer eller mindre medvetet och mer eller mindre frivilligt, en typ av metod.

Popović (1970) tillhör skaran som använder termen ”shifts” och han definierar det som ”[a]ll that appears as new with respect to the original, or fails to appear where it might have been expected” (i Halverson 2007: 106). Popović koncentrerar sig även mycket på de översättningsnormer som råder i målspråkskulturen och vad man på grund av dessa normer kan förvänta sig av måltexten (2007: 107). Han menar att dessa översättningsnormer till stor del orsakar de shifts som förekommer i en översättning. Catford är kanske det namn som främst förknippas med termen ”shifts” och han introducerade denna i sin *A Linguistic Theory of Translation* 1965. Catford koncentrerar sig på ”formal correspondences” och ”textual equivalence”. Han identifierar shifts utifrån avvikelser från denna formal correspondence när källtext jämförs med måltext. Han klassificerar sedan olika typer av shifts utifrån vilken typ av avvikelser det är frågan om (1965: 75–82). Andra modeller har enligt Halverson framarbetats av Koller (1989), van Leuven-Zwart (1989, 1990), Klaudy (1996) och Chesterman (2004). Klaudy tillhör de forskare som tillskriver den mentala process som pågår inom översättaren en stor roll. Hon använder termen ”operation” och beskriver översättning som en komplex mental operation som inträffar när texten går från källtext, via hjärnan, fram till måltexten och skall passera genom det språk som översättaren tänker på. Här menar Klaudy att det är mycket som kan inträffa i denna mentala process och hon tillskriver översättaren en mycket stor roll (Klaudy 1996 i Halverson 2007: 108). Chesterman fokuserar, liksom Popović till viss del gör, mer på översättningsnormer och hur dessa orsakar shifts (jfr Munday 2008: 117-118). Enligt Halverson har Chesterman på senare år (2004) börjat intressera sig för ”translation universals” och hävdar att det finns ”S-universals”, som är shifts som en text går igenom vilka språkpar det än handlar om. S-universals representerar ”[...] universal differences between the translations and their source text, i.e. characteristics of the way in which translators process the source text” (Chesterman 2004 i Halverson 2007: 108). Chestermans idéer ligger här på ett något för abstrakt plan för den här studien, men det kan vara intressant att ha denna teori om så kallade S-universals i bakhuvudet under analysen.

Som tidigare nämnts lägger även Toury (1995) stor vikt vid översättningsnormerna. Han går ännu längre än Popović och menar att man inom översättningsvetenskapen lägger allt för stort fokus på shifts och det som en måltext inte har gemensamt med källtexten. Han menar att det är ett negativt sätt att närma sig en måltext – källtextanalys, genom att bara fokusera på olikheterna (Halverson 2007: 107). Efter att ha tagit del av *Stylistique comparée du français et de l'anglais*, är det möjligt att se att Vinay och Darbelnet inte intar en ställning där de fokuserar på olikheterna. Vinay och Darbelnet använder termen ”procédé”⁹ och menar att översättaren möter två olika lingvistiska system, varav ett

⁹Betyder ”tillvägagångssätt”, ”metod”, ”procedur”.

redan är uttryckt och klart, medan det andra finns där uttryckt med alla sina möjligheter. Översättarens uppgift är att välja ett alternativ av alla de som står till buds (1958/1977: 46). Liksom hos Toury tyder detta på att Vinay och Darbelnet försöker undvika ett synsätt som tenderar att se shifts som något negativt. Dessutom väljer Vinay och Darbelnet termen ”procédé” och inte en term såsom ”shift” eller något liknande, som skulle innebära någon typ av förändring. Detta ordval torde tyda på att man i första hand inte koncentrerar sig endast på de ändringar som sker i förhållande till källtexten, utan främst på metoder. Dessa metoder kan dock naturligtvis i sin tur innebära shifts.

En modell som inte är lika internationellt känd är Wollin (1981) och Platzacks (1983) modell. Denna modell hör kanske mer hemma inom den rent kontrastiva lingvistik, men har även använts för att analysera översättningsprocesser. Wollin och Platzack väljer att använda termen ”operationer”. Dessa operationer behandlar översättarens val av syntaktiska strukturer och de urskiljer åtta huvudtyper av operationer. Bland dessa finns operationer såsom ”transponering”, ”addition” och ”strykning”. Enligt Wollin och Platzacks modell delas texten in i makrosyntagmer och sedan primära satsdelar. När detta är gjort jämförs dessa satsdelars ledordning i käll- och måltext. Ledordningen klassificeras sedan i ett antal operationer (Pålsson 2000: 86–90). Denna modell koncentrerar sig i stor utsträckning på det rent syntaktiska och beaktar inte de mer fria val som en översättare kan ha (jfr t ex Vinay och Darbelnets ”adaptation” nedan), men liknar till viss del den analys som Eriksson (1997) gör om skillnader i sats- och meningsstruktur mellan franska och svenska i *Språk i kontrast*. Pålsson har flera gånger använt Wollin och Platzacks metodologi när han analyserat enskilda översättarens speciella arbete. Då har det framför allt gällt översättning av fransk skönlitteratur till svenska (2000: 86).

Det finns uppenbarligen en mängd teorier och modeller som behandlar shifts och detta har varit en populär gren inom översättningsvetenskapen. Halverson (2007: 106) menar dock att vi behöver anta en mer ”cognitive linguistic approach to translation shifts”. Hon menar att mycket forskning har bedrivits och bedrivs inom fältet som behandlar shifts, men att man inte försöker förklara varför shifts förekommer. Hon föreslår en modell som bygger på tidigare teorier om shifts och delar på basis av denna forskning in shiften i fyra olika så kallade construal operations. Dessa är indelade i olika typer efter textens tänkta funktion och dess effekt på läsaren. Halverson har försökt använda metoden genom att jämföra översatta texter ur Oslo Multilingual Corpus, men medger att mer arbete behöver göras för att kunna etablera den här modellen (2007: 109–110, 114, 119). Hennes förhoppning är att construal operations skall kunna ena all den forskning som gjorts på shifts och att de skall kunna ”serve as a basis for generalizing to S-universals” (2007: 119). Halversons metod kommer inte att användas i den här studien, eftersom den är något för abstrakt och inte är källspråksspecifik, men hennes studie visar vad som är det senaste inom forskningen om shifts. Det är intressant att notera att Halverson försöker ena de teorier som föreslagits istället för att försöka arbeta fram en helt ny modell.

Låt oss återgå till Vinay och Darbelnet. För att både pröva och illustrera sin modell med sju olika översättningsmetoder har Vinay och Darbelnet i *Stylistique comparée du français et de l'anglais* analyserat översättningar på både engelska och franska. De engelska texterna har de översatt själva, medan de har tagit redan existerande översättningar för de franskspråkiga texterna (1958/1977: 279–303). Genom dessa analyser försöker de illustrera sättet på vilket en översättare arbetar, eller kan tänkas arbeta (1958/1977: 275–303). Deras modell har vunnit stor genomslagskraft och har visat sig användbar i tidigare studier (se t ex Edh 2010, Hagström 2002 och Tidström 1999). Edh undersöker användningen av Vinay och Darbelnets indirekta metoder i den engelska och svenska översättningen av en italiensk roman och hon finner att deras metodologi kan användas på andra språkpar än just engelska och franska. En av hennes hypoteser är att den engelska texten skulle ligga närmare den

italienska källtexten på grund av att engelskan har haft stort inflytande från romanska språk, men en kvantitativ analys enligt Vinay och Darbelnets metodologi visar att så inte är fallet.

Vinay & Darbelnet bygger på Malblancs verk från 1944 där översättning mellan tyska och franska studeras. Malblanc tillskriver många översättningsproblem det faktum att olika språk har olika synsätt och att språkbrukare från skilda geografiska platser har annorlunda mentalitet. Denna dimension är inte lika framträdande hos Vinay och Darbelnet, men de talar fortfarande om att olika språk har olika fokus (jfr t ex 1958/1977: 1–2, 105). I *Stylistique comparée du français et de l'anglais* resoneras det exempelvis om engelskans fokus på medlet för att nå målet, medan man i franskan skulle välja att prioritera målet och låta medlet komma i andra hand.

Vinay och Darbelnets verk har influerat många översättningsforskare och deras modell kan jämföras med det "V" som Newmark arbetade fram i *Approaches to Translation* 1981. Detta V illustrerar ett kontinuum av olika sätt att översätta, där den mest källtexttroga typen av översättning befinner sig högst upp i den vänstra delen av V:et, medan den mest extrema formen av översättning, adaptation, har placerats högst upp till höger i V:et. Den vänstra delen av V:et (semantic translation) motsvarar ungefär Vinay och Darbelnets traduction directe (se 3.6), medan den högra delen (communicative translation) motsvarar traduction oblique (jfr Newmark 1981: 38–39). En stor skillnad är dock att Newmarks V kan appliceras på hela texter, medan Vinay och Darbelnets metoder handlar om hur översättaren väljer att översätta en specifik översättningsenhet. Det betyder att Vinay och Darbelnets metoder kan förekomma inom båda Newmarks motpoler. Newmarks V opererar på textens makronivå. Som nämnts ovan är det också viktigt att komma ihåg att Vinay och Darbelnet, till skillnad från bland andra Newmark, tar upp språkparbundna problem i en tid då skoposteorin inte var formulerad. Den som tar del av *Stylistique comparée du français et de l'anglais* märker att man där inte i någon större utsträckning tar upp faktorer såsom texttyp, syfte och målgrupp. Vinay & Darbelnet är dessutom ett verk där praktiken står i fokus. De är i det avseendet inte att räkna som några teoretiker som kan placeras in på den karta över översättningsvetenskapen som Holmes har föreslagit¹⁰. De skulle kunna placeras inom den så kallade applied translation studies och då inom grenen translation training eftersom Vinay & Darbelnet ju kan användas som en hjälp för översättare och översättarstudenter att välja metoder. Deras teoretiska utgångspunkt kan sägas vara lingvisters syn på översättning i en tid då översättningsvetenskapen fortfarande inte var etablerad (jfr Ingo 2007: 11–13 och Ramhöj 2010: 4).

Halverson menar att bland andra Catford tillhör en grupp översättningsteoretiker som enbart fokuserar på original och resultat, medan Vinay och Darbelnet fokuserar på översättning som en mental process. Enligt Halverson koncentrerar sig Catford på "formal, rather than semantic, characteristics and correspondences" (2007: 108). Det är just det semantiska som kommer att vara viktigt i den här studien. Studien kommer att fokusera på det semantiska och översättarens metoder och därför har Vinay och Darbelnets metod och resonemang valts för den här studien. Dessutom är Vinay och Darbelnets metod språkparsspecifik och franskan är ju ett av de två språk som behandlas i *Stylistique comparée de français et de l'anglais*.

¹⁰ Se Holmes' "The Name and Nature of Translation Studies" (2000: 181) för en översikt över disciplinen översättningsvetenskap.

3.4 Situationella faktorer respektive kultur och kommunikation

Tidigare berördes begrepp som översättningsnormer och målspråkskulturens förväntningar på en text, men också frågor om hur översättaren tillgodogör sig en text. Detta för oss till Sapir-Whorf-hypotesen, som utgår från att två språk aldrig kan uttrycka samma sociala verklighet och att vårt språk påverkar vårt sätt att se världen (Sampson 1980: 80). Bassnett-McGuire (1980: 13–14) menar att många forskare inom översättningsvetenskapen har intresserat sig för Sapir-Whorf-hypotesen, eftersom den är av viss relevans för disciplinen. En översättares största problem handlar enligt Bassnett-McGuire alltid om mening och betydelse. Om Sapir-Whorf-hypotesen stämmer, skulle den vara en av orsakerna till dessa problem. Hypotesen skulle alltså innebära att all översättning skulle kunna innehålla en typ av förhandlingsprocess mellan två olika sätt att se på världen. Processen skulle bestämmas av de språkpar som det handlar om för översättningsprojektet i fråga. Bassnett-McGuire menar att ett enkelt ord som ”bröd” skulle ha olika betydelse och täcka olika stora semantiska fält, beroende på vilka språkpar det handlar om (Bassnett-McGuire 1980: 14). Sapir och Whorf studerade i huvudsak språk som talades av urinvånarna i Nordamerika och byggde sin hypotes på skillnader mellan engelska och dessa språk (Sampson 1980: 81–83). I den här studien kommer det dock att handla om språk som ligger betydligt närmare varandra och hypotesen skulle i så fall spela en något mindre roll. Dock kunde Sapir-Whorf-hypotesen innebära att de skandinaviska översättarna skulle tänka på ett liknande sätt och därmed både tillgodogöra sig måltexten på liknande sätt och välja samma översättningsmetoder, eftersom de talar språk som är nära besläktade och talade inom samma avgränsade geografiska område.

Tornberg (2000) har visserligen aldrig direkt ägnat sig åt översättningsvetenskap, men en hel del åt forskning om främmandespråksinlärning och det så kallade kulturella tredje rummet. Hon menar att kultur är en ständigt pågående och överallt närvarande process som utgör förutsättningen för all kommunikation (2000: 58). Hon menar att ”kultur som process förutsätter ”kommunikation” samtidigt som kommunikation är otänkbar utan en kulturell kontext” (2000: 91). Tornberg försöker hitta en plats för mötet mellan olika kulturer och benämner detta ”mellanrummet”, eller det ”kulturella tredje rummet”. Hon vill på det här viset avskaffa begrepp såsom ursprungskultur och målspråksland (2000: 79). Det kan vara intressant att ha dessa idéer om språk och kultur i bakhuvudet när vi studerar översättningsvetenskap, som objektivt analyserar och studerar källtextkultur och målspråkskultur och inte som Tornberg, som är verksam inom språkdidaktiken, ser dessa som något problematiskt. Det kan vara relevant att ta med Tornbergs ord om kultur och kommunikation här eftersom hon tillskriver kulturen en så stor roll för kommunikationen. När det gäller översättning i den här studien handlar det om en typ av kommunikation där den franska kulturen skall kommuniceras på ett målspråk som talas i en del av Europa där de kulturella referensramarna är något olika de franska. Översättaren blir i det här fallet en betydande deltagare i kommunikationsprocessen och kan möjligen inta det tredje rum som Tornberg ponerar.

3.5 Översättning inom disciplinen nordiska språk

De skandinaviska språken är språk inom den germanska språkfamiljen, talade på ett samlat geografiskt område i världen¹¹. Danmark, Norge och Sverige är länder som liknar varandra språkligt,

¹¹ Det skall nämnas att det finns modersmålstalare av danska även på Grönland och Färöarna. Finland får sägas ligga så nära Skandinavien att finlandssvenskan kan inkluderas i det ”samlade geografiska område” som nämns ovan.

politiskt och kulturellt (Loman 1982: 45–46, Teleman 1989: 14–17). I den här studien får man till viss del bortse från ett fenomen såsom naboopposition och på en mer övergripande nivå istället se den kulturella närheten mellan de tre länderna.

När man tar del av forskning och idéer om samnordisk språkplanering av nordister såsom Loman, Teleman och Haugen, framgår det att dessa säger relativt lite, eller ingenting om översättning både till, och mellan de skandinaviska språken. Detta kan ha att göra med att man inte vill gynna en diversifiering av språken, utan hellre vill förespråka att man skall kunna tillgodogöra sig texter på andra nordiska språk (jfr Teleman 1989: 17). Samtidigt säger Teleman att han inte ser en nackdel i inomskandinavisk översättning, eftersom det gynnar kunskap om och intresse för övriga nordiska länder. Teleman förespråkar till och med översättningsprogram som kan översätta mellan de skandinaviska språken och han fruktar den dag det går fortare att översätta en text från ett annat EU-språk till danska än en text på något av grannspråken, på grund av att det skulle finnas översättningsprogram för de förstnämnda översättningsparen, men inte de senare (1989: 29). När det gäller de nordiska språkens överlevnad ser han också det som en fördel att man översätter till alla tre skandinaviska språken än inget alls av dem. Haugen berör även han mycket lätt den inomskandinaviska översättningen, då han har hävdat att man på TV inte skall texta när skandinaver talar, eller endast texta på talarens eget språk. Han menar att en dansk på svensk TV skall textas på danska och inte bli översatt till svenska (1979: 125).

3.6 Vinay och Darbelnets metodologi

Vinay och Darbelnets verk *Stylistique comparée du français et de l'anglais*¹² är som nämnts ovan en jämförande stilistik som behandlar språkparen franska och engelska. Verket gavs ut 1958, men det är utgåvan från 1977 som används i den här studien. Nedan kommer Vinay och Darbelnets sju ”procédés de traduction” beskrivas mer ingående och illustreras med exempel från *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Hädanefter kommer ”procédés de traduction” att kallas ”översättningsmetoder” då termen på svenska tidigare använts av Edh (2010: 3). Efter denna beskrivning följer i metoddelen en beskrivning av hur denna modell kommer att appliceras på materialet för den här studien. Samtliga referenser nedan kommer från Vinay & Darbelnet (1958/1977) om inte annat anges, och endast sidhänvisningar kommer att anges. Nedan ges en översikt både över de metoder som Vinay och Darbelnet kallar **traduction directe** (direkta översättningsmetoder) och de som de kallar **traduction oblique** (indirekta översättningsmetoder). I fortsättningen kommer de svenska termerna att användas. Av Vinay och Darbelnets sju metoder är de tre första direkta metoder, medan de övriga fyra är indirekta (jfr s. 2).

De **direkta översättningsmetoderna** karakteriseras, vilket framgår av namnet, av direkt översättning. Den första metoden består helt enkelt av **emprunt** (lån)¹³, det vill säga ett lån från källspråket. Här ger Vinay och Darbelnet exempel såsom ”dollars” och ”party” som lånord till en fransk måltext från engelskan (47).

Den andra strategin som Vinay och Darbelnet urskiljer benämns **calque** (kalkering). Enligt dem kan denna metod beskrivas som en syntagm som lånas direkt från källspråket, men vars element direktöversätts. De menar att det finns två olika typer av calque – en som kallas ”calque d’expression” (uttryckscalque) och en som kallas ”calque de structure” (strukturcalque). Vinay och Darbelnet tar

¹² Hänvisas här stundtals till som ”*Stylistique comparée*”.

¹³ De översättningar som ges inom parentes till de franska termerna är direktöversättningar som syftar till att underlätta förståelsen, men de flesta är inte vedertagna termer.

exemplet ”Compliments of the Season” – ”Compliments de la Saison” för att illustrera calque d’expression och ”Science-fiction” för att exemplifiera calque de structure. En calque d’expression tar hänsyn till målspråkets syntax och ordföljd, men introducerar ett nytt uttrycksätt, medan en calque de structure introducerar en ny konstruktion i målspråket. Vinay och Darbelnet menar att calques som funnits i målspråket sedan länge inte är lika intressanta som de som introduceras i språket när en översättare försöker fylla en språklig lucka i målspråket (47–48).

Den tredje metoden är **traduction littérale** (ordagrann översättning). Den karakteriseras av perfekt parallellism mellan källspråk och målspråk. Som namnet visar är detta helt enkelt en ord-för-ord-översättning, som kan utföras utan att måltexten blir oidiomatisk, eller att översättaren har behövt göra några större ”ingrepp”, förutom sådana som är nödvändiga på grund av strukturella skillnader mellan språken. De tar som exempel ”I left my spectacles on the table downstairs”, som på franska blir ”J’ai laissé mes lunettes sur la table en bas” (48). Här har vi i stort sett en ord-för-ord-översättning i den franska texten, undantaget en sammansatt verbform för att översätta ”left”.

Nedan beskrivs de metoder som omfattas av de **indirekta översättningsmetoderna** (49). De indirekta metoderna innebär ett större avlägsnande från källtexten och används, om minst ett av följande fem kriterier uppfylls:

1. När en direkt metod skulle ge en annan betydelse.
2. När en direkt metod inte skulle ha någon betydelse.
3. När det skulle vara strukturellt omöjligt med en direkt metod.
4. När det inte finns en språklig motsvarighet i målspråket.
5. När det visserligen finns ett motsvarande uttryck i målspråket, men inte med samma stilnivå.

När det gäller den fjärde metoden, **transposition** (omflyttning), är det troligt att flera av kriterierna ovan uppfylls. Transposition är en översättningsmetod där det sker en ordklassväxling. Ett exempel på transposition ur *Stylistique comparée du français et de l’anglais* är ”We deliver” som blir ”Livraison à domicile”¹⁴ (100) på franska. Vinay och Darbelnet skiljer på sådana transpositioner som är nödvändiga att genomföra (obligatoires) och sådana som går att översätta både med en transposition eller med en traduction littérale (facultatives) (50).

Som metod nummer fem tar Vinay och Darbelnet upp **modulation** (modulering, förändring). Den beskrivs som en metod som används när en traduction littérale visserligen skulle ge en grammatiskt korrekt översättning, men skulle bli en aning oidiomatisk (51). Det kan till exempel handla om att ändra perspektivet för att förklara något tydligare. Som exempel tar de ”It is not difficult to show...” som översätts med ”Il est facile de démontrer...”¹⁵ (51). Här är den första meningen negerad medan den andra är jakande. Betydelsen är dock i stort sett densamma. Enligt Vinay och Darbelnet är det modulationen som skiljer en god översättare från en annan. En välgjord transposition visar på goda språkkunskaper, medan en välformulerad modulation visar på en god stilbehärskning (233). Även vid modulationer skiljer man på sådana modulationer som är nödvändiga att utföra och sådana som är mer valfria. Man skiljer på ”modulations obligatoires” (obligatoriska modulationer) och ”modulations libres” (fria modulationer).

Den sjätte metoden kallas **équivalence** (ekvivalens). En équivalence är en vanlig översättningsstrategi när det till exempel handlar om att översätta ordspråk eller andra idiomatiska uttryck (52). Vinay och

¹⁴ Betyder ”leverans till hemadressen”.

¹⁵ Betyder ”det är enkelt att visa”.

Darbelnet tar exemplet ”Like a bull in a China shop” som i franskan blir ”Comme un chien dans un jeu de quilles”¹⁶ (55). Här översätts ett uttryck med ett likvärdigt uttryck på målspråket. Equivalence som metod väljs alltså då olika språk uttrycker olika situationer på olika sätt och med olika medel.

Vinay och Darbelnets sjunde metod kallas **adaptation** (anpassning) och är den mest extrema formen av översättning. En adaptation innebär en förflyttning av det språkliga fenomen som uttrycks i källtexten till måltextens kulturella sammanhang (52–53). Vinay och Darbelnet menar att en sport såsom ”cyclisme” kanske byts ut mot ”cricket” i brittisk engelska eller ”baseball” i amerikansk engelska.

Vinay och Darbelnet delar upp språket i tre olika plan på vilka de sju olika metoderna kan förekomma: **léxique** (lexikon), **agencement** (arrangemang) och **message** (budskap) (27). Det första planet, som hädanefter kommer kallas det ”lexikala planet” eller den ”lexikala nivån”, rör vokabulär och översättningsmetoder på ordnivå. ”Agencement” är en term som kan vara mycket vid, men den benämns i den engelska översättningen av Vinay & Darbelnet (1995: 27) som ”syntactic structure” och rör syntaktisk struktur. Slutligen är ”message” den övergripande nivån där texten ses på makronivå och budskapet behandlas (43–44, 55, 58, 93, 159).

Vinay och Darbelnet skiljer även mellan parametrar som **servitude** (tvång) och **option** (val). När det gäller servitude betyder det att en översättare måste göra obligatoriska val på grund av grammatiska eller idiomatiska skäl. Option betyder, såsom namnet antyder, ett val från översättarens sida. En mer direkt översättning är i det här fallet möjlig, men översättaren har gjort ett val där hans eller hennes egen stil kan skina igenom. Det är när det gäller option som översättaren måste vara mest försiktig och noga med sin översättning då det i målspråket kan finnas många olika valmöjligheter (31).

När en översättning skall företas föreslår Vinay och Darbelnet att översättaren gör en så kallad **découpage** (utskärning) och delar in källtexten i **unités de traduction** (hädanefter ”översättningsenheter”) (36). En översättningsenhet definieras av Vinay och Darbelnet som ”le plus petit segment de l'énoncé dont la cohésion des signes est telle qu'ils ne doivent pas être traduits séparément” (37)¹⁷. För att kontrollera att alla enheter blivit översatta i måltexten föreslår Vinay och Darbelnet att man gör en découpage och sedan numrerar måltextens översättningsenheter och deras motsvarigheter i måltexten (se 4.1.2) (275–277). Beskrivningen av Vinay och Darbelnets metoder ovan är mycket översiktlig och de kommer att behandlas vidare nedan.

4. Metod och material

För att Vinay och Darbelnets modell skall fungera i en kvantitativ analys är det fördelaktigt att närmare beskriva hur kategoriseringen av metoderna kommer att gå till. Detta kunde eventuellt också bättre möjliggöra studiens replikerbarhet. Nedan beskrivs hur Vinay och Darbelnets metodologi kommer att användas som metod för den här studien. Även tillvägagångssättet för analysen av

¹⁶ Betyder ”som en hund i ett kägelspel”.

¹⁷ I den engelska översättningen av ”Stylistique comparée” definieras översättningsenhet som ”the smallest segment of the utterance whose signs are linked in such a way that they should not be translated individually” (1995: 21).

textmaterialet beskrivs. I materialdelen görs en presentation av textmaterialet och dataurvalet för studien motiveras.

4.1 Metod

Vinay och Darbelnets avgränsning mellan de olika metoderna är något flytande och det krävs därför här en mer ingående beskrivning av hur deras modell kommer att appliceras och hur metoderna kommer att avgränsas.

4.1.1 Vinay och Darbelnets metoder i den här studien

Enligt den tolkning som här gjorts av *Stylistique comparée*, är utgångspunkten för studien att varje del av en översatt text skall kunna placeras in under någon av Vinay och Darbelnets metoder. Den här undersökningens metod består följaktligen av att dela in källtexten i översättningsenheter och sedan identifiera vilken metod enligt Vinay och Darbelnet var och en av dessa enheter har översatts med i de tre målspråken. Därefter görs en frekvensräkning av dessa metoder.

Termen ”översättningsenhet”, eller endast ”enhet” kommer alltså att vara av stor betydelse för den här studien. Som tidigare nämnts är definitionen av en översättningsenhet ett segment som inte vidare kan delas upp och översättas varje del för sig. För att i praktiken kunna identifiera en sådan klart avgränsad enhet, kommer i den här studien en *découpage* av källtexten (se avsnitt 4.1.2 nedan) till stor del ske på den nivå som Vinay och Darbelnet kallar lexikal nivå (se avsnitt 3.6 ovan). Toury talar också om en typ av ”units” och han menar att den enhet som väljs vid översättningspar skall vara relevant med tanke på den metod som använts (1995: 88–89). Detta resonemang fungerar till viss del även i den här studien och betyder att översättningsenheten avgränsas först när man har läst både källtext och måltexter. I vårt fall rör det sig dock om tre olika språk och Tourys avgränsning fungerar därför inte alltid. Den skall dock ses som ett riktmärke för hur en texts indelning i översättningsenheter skall gå till. Beträffande Vinay och Darbelnets tre nivåer i språket, kommer, såsom antydde ovan, den lexikala nivån att vara av störst betydelse eftersom den kvantitativa analysen baserar sig på en indelning i enheter på i första hand en lexikal nivå. I den kvalitativa analysen kommer exempel ur textmaterialet att diskuteras och analyseras även på makronivå, det vill säga nivåerna *agencement* och *message*.

Det torde nu vara relativt klart hur en översättningsenhet kommer att identifieras och nu återstår att tydligare avgränsa de olika metoderna från varandra¹⁸. I den här studien kommer inte namn ses som **emprunt**¹⁹, utan kategoriseras som *traduction littérale*. Endast lån som introduceras i och med översättningarna av *L'élégance du hérisson* kommer att kategoriseras som *emprunt*.

När det gäller **calque** kan det vara svårt att veta hur pass cementerat ett begrepp redan är i målspråket. Man får göra en bedömning av huruvida begreppet kommit in i språken med översättningen i fråga, eller om uttrycket tidigare använts i målspråket. På grund av dessa problem kategoriseras endast mycket uppenbara fall av *calques* som sådana. Ett ”uttryck” som i viss utsträckning redan används i målspråket klassificeras istället som en *traduction littérale*.

¹⁸ Se avsnitt 3.6 för Vinay och Darbelnets definition av metoderna.

¹⁹ I den här studien används de franska namnen på Vinay och Darbelnets metoder. På de metoder som slutar på *-ion* används svensk plural. Ingo (1997: 154) använder termen ”bruksmotsvarighet” för *équivalence*, men här används den franska termen.

En **traduction littérale** kommer i den här studien tidvis att tillåta större avvikelser från källtexten än vad Vinay och Darbelnets definition gör. Nedan ges exempel på en del språkparbundna strukturella skillnader mellan språken som kommer att ses som *traduction littérale*:

Förändringar i vissa prepositionsfraser såsom *était dans sa chambre* (fr 39)²⁰ → *var på sitt rum* (sv 30) (där ”i sitt rum” hade varit en möjlig, men i det här fallet något mindre idiomatisk översättning i satsen [...] *eftersom jag visste att Colombe var på sitt rum*) ses som *traduction littérale*.

En del översättningar kan innebära ett införande av en prepositionsfras: *le matin* (fr 95) → *på morgonen* (sv 77), men räknas här som *traduction littérale* (här skulle det alltså inte bli fråga om någon transposition eller modulation).

Konstruktioner med prepositionen *de* är något problematiska när det handlar om översättningar från franska till de skandinaviska språken, men när det gäller genitiv kommer variationer såsom *la fille du diplomate* (fr 139) → *dotter till diplomaten* (sv 114), *diplomatdatteren* (no 118) och *datter af diplomaten* (dk 130) alla räknas som *traduction littérale*.

När det gäller verb kommer skillnader som har att göra med reflexiva verb, verb som böjs med *être*, och konjunktiv som översätts med indikativ, räknas som *traduction littérale*. Utöver dessa strukturella skillnader kommer även skillnader mellan måltext och källtext som har att göra med possessiva pronomen, bestämd artikel och skillnader i numerus, räknas som *traduction littérale*: *son short* → *shortsen* (sv 32), *kortbuksen sin* (no 37), *sine shorts* (dk 41).

När en fransk enhet kräver en översättning med olika typer av lexfraser eller predikativ såsom *inviter* (fr 39) → *bjuda hem* (sv 30), *est désert* (fr 94) → *ligger öde* (dk 89) kommer även dessa att räknas som *traduction littérale*. I den här studien kommer beskrivande particip ses som adjektiv i både källtext och måltext. Det är inte möjligt att här beskriva varje förekomst av *traduction littérale*, men som framgår ovan kommer en något liberal syn på vad som är *traduction littérale* att tillämpas.

Identifieringen av **transpositioner** kommer att ske enligt Vinay och Darbelnets definition. En transposition kommer ej att innefatta satsdelsväxlingar, utan endast ordklassväxlingar. Fall av satsdelsväxlingar kommer däremot att diskuteras i den kvalitativa analysen.

När det gäller **modulation** och *équivalence* är steget från den förstnämnda till den senare metoden stort i Vinay och Darbelnets metodologi. Just steget från en förändring av perspektivet till att man uttrycker sig på olika sätt och med olika medel är betydande, men det finns ingen kategori av metod som ligger mellan dessa. Tvetydiga exempel kommer i den här studien snarare föras till kategorin modulation än till *équivalence*. Modulation är alltså en bred grupp. Ett exempel på en modulation ur *L'élégance du hérisson* skulle kunna vara: [...] *il faut qu'elle jette quelque chose. Une fois, elle a même jeté Constitution* (fr 154)²¹ som i den danska måltexten blivit [...] *har hun brug for at kaste rundt med tingene. En gang gik det sågar ud over Constitution* (dk 145). Det här exemplet består av flera översättningsenheter som kan sägas vara översatta med hjälp av en modulation, men låt oss koncentrera oss på slutet av andra meningen där katten *Constitution* kastas iväg. Skillnaden mellan källtexten och måltexten ligger i perspektivet. Vi vet inte riktigt på vilket sätt handlingen i den danska översättningen gick ut över *Constitution*. Modulation måste bli en mycket bred kategori eftersom mycket kan betraktas som en perspektivförskjutning. Kategorin modulation måste i vissa fall till och med betraktas vara ännu vidare. Ett exempel på detta skulle kunna vara: *une force de caractère* (fr

²⁰ I parentes anges version (fr, dk, no och sv) och sidnummer.

²¹ Texten i fetstil betyder ”kastade hon till och med *Constitution*”.

139) → *integritet* (sv 114). Även här bedöms den svenska översättningen vara en modulation eftersom perspektivet förändras i betydelseglidningen. Just kriteriet perspektivförändring kommer att användas så brett att det kommer att inkludera även lättare betydelseglidningar. Den norska översättningen av *force de caractère* i exemplet ovan är *karakterstyrke* (no 118) och räknas som *traduction littérale*.

Beträffande **équivalence** och **adaptation**, kommer dessa att identifieras enligt Vinay och Darbelnets metodologi. Équivalence handlar i den här studien oftast om att man i målspråket uttrycker sig på ett annat sätt. Att *mon Dieu* (fr 143) i den franska källtexten blir *vad i all världen* (sv 117) i den svenska översättningen, kan vara ett exempel på detta. För adaptation gäller kriteriet att något skall anpassas till målspråkskulturella fenomen. Exemplet med *integritet* ovan skulle alltså inte vara någon adaptation, eftersom man inte anpassar något till målspråkskulturen.

I den här studien kommer termerna ”**gain**” (vinst) och ”**perte**” (förlust)²² att användas för allt som läggs till eller stryks i översättningarna. Vinay och Darbelnet delar upp gain och perte i många olika kategorier, beroende på vilken typ av gain eller perte det handlar om (se 1958/1977: 99, 109–114, 163–168, 183–188), men en frekvensräkning och kategorisering enligt denna uppdelning skulle bli en aning vid och ohanterlig i den här studien och därför kommer termerna gain och perte att användas för alla typer av tillägg och strykningar. Dessa gains och pertes kommer i vissa fall diskuteras närmare och då beskrivas med hjälp av Vinay och Darbelnets terminologi. En uttömmande beskrivning av dessa skulle här bli alltför omfattande. Det kan förekomma pertes inom en översättningsenhet i och med att ett eller flera ord inom enheten stryks (här kallade partiella pertes), men det kan också förekomma att en hel enhet stryks. Den tidigare typen av pertes kommer att föras till kategorin modulation. Den senare typen kommer att utgöra en åttonde kategori och redovisas för sig som en indirekt översättningsmetod under titeln ”perte”. Det finns också olika typer av gain, men en gain kan inte ensam motsvara en enhet som inte finns i källtexten och kommer därför också den ingå i kategorin modulation.

4.1.2 Découpage

Stundtals görs i den kvalitativa analysen en **découpage** av problematiska partier med numrerade översättningsenheter. Numreringen görs för att studera huruvida översättarna använder samma översättningsmetoder när de översätter, men också för att lättare kunna identifiera pertes och gains. För denna analys används här Vinay och Darbelnets (1958/1977: 276) exempel som illustration:

Källtext:

The questions	are to	remain under seal	until	the appointed time
1	2	3	4	5
when	in the presence of	the students	the seal	
6	7	8	9	
is to	be broken	and	the directions	read
10	11	12	13	14

²² ”Vinst” och ”förlust” är direktöversättningar. Vedertagna termer i svenskan är annars ”tillägg” och ”strykningar”.

Måltext:

Le texte des épreuves	ne	devra	être décacheté	qu'
1	4	2, 10	3, 9, 11	4
au début de la séance	et	en présence des	candidats	à qui
5	6	7	8	12
il sera donné lecture des	indications à suivre			
14	13			

Exemplet ovan visar hur varje enhet översatts i målspråket. Dessutom visar en découpage med numrerade enheter även tydligt på skillnader i ordföljd. Illustrationen ovan visar också tydligare hur indelningen av översättningsenheterna sker i den här studien.

Ju mindre enheter en text delas upp i, desto lättare är det att identifiera metoden, men samtidigt säger en analys av för små enheter inte så mycket om måltexterna på nivåerna message och agencement. Dessutom är fallet så att exempelvis en transposition är mest förekommande på en lägre nivå och en équivalence på en högre. Den kvalitativa analysen försöker därför ta hänsyn till alla tre nivåer. Enligt Vinay och Darbelnet förekommer det metoder i kombination, men den här studien skulle bli alltför svårhanterlig om sådana skulle tas hänsyn till. Detta betyder att den metod som innebär den största förändringen alltid kommer att inkludera en metod som innebär en mindre distansering från källtexten och därmed ”ta över”. Som tidigare nämnts ger Vinay och Darbelnet i *Stylistique comparée du français et de l’anglais* exempel på en équivalence på nivån agencement: *Comme un chien dans un jeu de quilles*, som på engelska skulle kunna bli *Like a bull in a china shop*. Detta, låt oss kalla det segment, består ju delvis av en traduction littérale, eftersom *like a* översätts med *comme un* och *in a* med *dans un*, men som helhet betraktas det som en équivalence eftersom man uttrycker sig på olika sätt.

4.1.3 Frekvensräkning av metoderna och gradering

Skillnader i bruket av metod behöver inte spegla det semantiska avlägsnandet från källtexten. En équivalence kan till exempel semantiskt ligga närmare måltexten än en modulation, och det kan finnas grader av traduction littérale. Perfekt synonymi är ovanlig (jfr Malmkjær 2005: 105) och när en etymologiskt besläktad motsvarighet till källtextens konstruktion används i måltexten, kan denna ligga närmare källtexten än ett inhemskt arvord (se t ex Ingo 2007: 110, 212). För att ta hänsyn till detta kommer studien kompletteras av en bedömning av måltexternas avlägsnande från källtexten genom en sorts gradering. Varje översättningsenhet kommer att bedömas enligt en poängsättning från ett till tre. Denna gradering är tänkt att mäta måltexternas semantiska likhet med källtexten. Det handlar i första hand om ett semantiskt avlägsnande och en bedömning av betydelseglidningar. Graderingen går till på så vis att om alla texter bedöms ligga lika nära varandra, ges samtliga ett poäng. Om en måltext särskiljer sig kommer de två som är likvärdiga båda ges ett poäng och den avvikande två. I de fall när inga texter bedöms ligga på samma avstånd från källtexten ges den mest avlägsna tre poäng, den näst mest avlägsna två poäng och den närmaste ett poäng. Denna gradering kommer oundvikligen innehålla en viss grad av subjektivitet, men är tänkt att komplettera resultaten från den kvantitativa analysen. Nedan visas ett exempel på hur denna gradering, samt frekvensräkningen kommer att gå till:

Källtext passage 3	Målttext (dk, no, sv)	Metod	Gradering	
2:2	Den henrivende Olympe Saint-Nice	Littd	1d	L
La ravissante Olympe Saint-Nice	Den henrivende Olympe Saint-Nice	Littn	1n	
	Den förtjusande Olympe Saint-Nice	Litts	1s	

Källtextens enhet står i kolumnen längst till vänster. Varje enhet har ett nummer och i exemplet ovan är detta nummer 2:2. Numret 2:2 anger vilken mening i passagen som analyseras, och vilken enhet i meningen som behandlas. Det är alltså enhet två i mening två som analyseras. Till höger om källtexten anges måltexternas översättning av samma enhet. I den tredje kolumnen anges ett förslag till vilken metod som kan ha använts (en förkortning), följt av bokstäverna d, n och s för danska, norska och svenska. Dessa bokstäver har lagts till för att lätt möjliggöra en frekvensräkning med funktionen ”sök” i Microsoft Word. I den fjärde kolumnen följer en gradering av texternas avlägsnande från källtexten. I exemplet ovan ligger alla måltexter på samma nivå av avlägsnande och har alla fått ett poäng. Också denna gradering följs av bokstäverna d, n och s för respektive språk. I den sista kolumnen markeras om alla måltexter använder samma översättningsmetod. I exemplet ovan använder alla översättningarna en traduction littérale och detta markeras med ett L. Hade samtliga texter valt en transposition hade denna enhet i kolumnen markerats med ett T, en modulation med ett M, och så vidare. Denna kolumn lämnas tom då alla tre texterna inte använt samma metod. Upprepningar som översätts likadant vid samtliga tillfällen räknas endast en gång, eller inkluderas i en intilliggande enhet där de inte förändrar valet av metod. Det senare inträffar ofta när det gäller formord såsom konjunktioner. I de fall då det behövs för att bättre förstå källtext och måltexter används *Svenska akademins ordlista över svenska språket* (2002), *Le nouveau Petit Robert* (1997), onlineversionen av *Den Danske Ordbog*, och onlineversionen av *Bokmålsordboka*.

Trots att ovanstående metodbeskrivning syftar till att förenkla och klargöra hur kategoriseringen i framför allt den kvantitativa analysen kommer att gå till, är det troligt att studien kommer att visa en hel del tvetydigheter och gränsdragningsproblem. Kategoriseringen riskerar att bli subjektiv och i analysen omtalas kategoriseringarna på grund av dessa problem ibland som ”förslag” till kategoriseringar. Den kvantitativa delen av studien kommer åtföljas av en mer resonerande del där exempel behandlas och diskuteras. Därefter följer en del av studien där översättarna tillfrågas om översättningsprojektet²³. Den information som kommer fram i den delen kommer sedan i diskussionen att relateras till resultaten från den kvantitativa och kvalitativa analysen. I diskussionen relateras även resultaten från analysen till en del av den tidigare forskning som redovisats.

4.2 Material

Det analyserade materialet består av ett knappt tjugotal sidor ur den samtida franska romanen *L'élégance du hérisson* av Muriel Barbéry (Éditions Gallimard, 2006) och *Pindsvinets elegance* (Tiderne skifter, 2009) översatt av Agnete Dorph Stjernfelt, *Pinnsvinets eleganse* (Arneberg forlag, 2009), översatt av Knut Olaf Jensen och *Igelkottens elegans* (Sekwa, 2009), översatt av Marianne Öjerskog (Renée Michels röst) och Helén Enqvist (Paloma Josses röst). Vid de tillfällen där det

²³ Denna metod redogörs för i avsnitt 6.

förekommer svårförståeliga formuleringar i källtexten som alla översättare tolkat annorlunda, kommer den engelska (amerikanska) översättningen *The Elegance of The Hedgehog* (Highbridge Company, 2009²⁴), konsulteras för att få med ytterligare en tolkning. Dataurvalet görs utifrån kriteriet att materialet borde bestå av ett samtida franskspråkigt verk som fått uppmärksamhet i Danmark, Norge och Sverige. *L'élégance du hérisson* bedöms vara ett sådant verk, baserat på försäljningsstatistik och recensioner. På bokomslagen av de skandinaviska översättningarna finns paratext i form av utdrag ur recensioner från olika dagstidningar som *L'élégance du hérisson* har fått och här lovordas den översatta romanen.

I romanen förekommer två olika berättarröster som har ordet vid olika tillfällen. Paloma Josse, en intelligent tolvåring, har ordet i kapitel som benämns antingen *Pensée profonde* eller *Journal du mouvement du monde*. Bokens andra huvudperson, portvakten Renée Michel, har ordet i olika kapitel i romanen som består av berättartext och dialog. Hon talar med diverse personer och berättar om sina tankar, sitt filosoferande och sina minnen, men även om vardagliga förhållanden och personer hon möter.

Studiens omfattning kräver att materialet begränsas. Genom ett noggrant urval av delar ur romanen kommer den som helhet förhoppningsvis att representeras på ett rättvist sätt, och kunna ge en indikation på hur romanen som helhet är översatt. Det är dock nödvändigt att påpeka att ett sådant urval kan innebära att resultaten påverkas i och med att stora mängder text väljs bort. Kapitel från olika delar av romanen har valts för att få med så många olika aspekter som möjligt, både vad gäller texttyp och berättarröst. Paloma Josse kommer att representeras av ett längre kapitel och Renée Michel kommer att representeras av två något kortare och de får på så sätt ungefär lika stora textmassor. Det rör sig följaktligen om tre olika passager, bestående av tre kapitel ur romanen. Nedan beskrivs kort de olika passagernas karakteristika, för att göra det möjligt att senare kunna se resultaten i ljuset av passagernas texttyp.

Passage 1: *Journal du mouvement du monde n° 1* (s. 37–43 i källtexten²⁵). Detta kapitel består till stor del av dagboksanteckningar där Paloma filosoferar över fenomenet rörelse. Textpassagen innehåller vid ett fåtal tillfällen återgivning av talspråk.

Passage 2: *Un chat nommé Grevisse* (s. 93–97). I den här textpassagen har Renée ordet och den består av dialog där Renée talar med en läkare. Passagen har inslag av berättande text där hon bland annat beskriver detta samtal i metaspråkliga kommentarer. Stycket består till viss del av talat språk, men ett vårdat sådant.

Passage 3: *Le Spleen de Constitution* (s. 139–144). I textpassagen talar Renée med den nittonåriga veterinäraspiranten Olympe Saint-Nice och stora delar av texten består av dialog där en del medicinsk fackterminologi förekommer. Det förekommer även en del partier av ”stream of consciousness”-liknande resonemang. I passage tre förekommer också berättande text, där huvudpersonen gör flera metaspråkliga reflektioner över detta samtal. I tabell 1 nedan redogörs för antalet ord i källtext och måltexter.

²⁴ Här används ljudboksversionen. Den tryckta utgåvan av romanen kom 2008.

²⁵ Sidor i måltexterna: **Passage 1:** 36-41 (dk), 32-37 (no) och 28-33 (sv). **Passage 2:** 88-91 (dk), 79-82 (no) och 76-79 (sv). **Passage 3:** 130-135 (dk) 118-122 (no) och 114-118 (sv).

Passage	Antal ord i fransk källtext ²⁶	Antal ord i dansk måltext	Antal ord i norsk måltext	Antal ord i svensk måltext	Totalt antal ord per passage
Passage 1 (P1)	1 831	1 722	1 864	1 683	7 100
Passage 2 (P2)	792	784	859	770	3 205
Passage 3 (P3)	1 109	1 116	1 134	1 039	4 398
Totalt antal ord	3 732	3 622	3 857	3 492	14 703

Tabell 1. Ordantal i textpassagerna.

För att få en jämn fördelning av berättarröster och olika texttyper har ovanstående passager valts ut. Palomas röst kommer att omfatta något färre ord än Renées. Detta ger en rättvis bild av romanen som helhet, eftersom Renée har ordet i större utsträckning än Paloma. Eftersom Palomas och Renées röster i den svenska måltexten har översatts av två personer kunde det dock vara en fördel om deras textmassa ändå representeras relativt lika. Korpusen består totalt av knappt 15 000 ord. Detta motsvarar endast 17 sidor i ur romanen, men analysens omfattning gör att denna korpus torde vara tillräckligt stor för att fylla studiens syfte. Passagerna kommer stundtals att refereras till med förkortningarna P1 (passage ett), P2 (passage två) och P3 (passage 3). I den kvalitativa analysen kommer exemplen som diskuteras att refereras till med P1, P2 eller P3, följt av koden för den översättningsenhet som det är fråga om. P1 67:4 är alltså således koden för översättningsenhet fyra i mening 67 i passage ett (se även exemplet i 4.1).

5. Analys och resultat

Studiens analys- och resultatdel inleds med en kvantitativ analys av översättningsmetoderna i korpusen. Först presenteras statistiken för hela textmaterialet och därefter fördelas siffrorna över de tre passagerna. Denna redovisning följs av en kort sammanfattning där resultaten diskuteras mycket översiktligt, för att sedan vidare beröras i diskussionsdelen. Den kvantitativa analysen följs därefter av en mer kvalitativ analys, där exempel ur det analyserade textmaterialet studeras närmare. Dessa analyser kompletteras sedan av en redovisning om vad översättarna själva säger om översättningsprojektet i fråga.

²⁶ Som ord räknas varje gång ett graford förekommer i texten. Elisioner såsom "c'est" med apostrof räknas som ett ord.

5.1 Kvantitativ analys av förekomsten av Vinay och Darbelnets översättningsmetoder

I tabell 2 nedan visas det totala antalet förekomster av Vinay och Darbelnets översättningsmetoder i det analyserade textmaterialet som helhet, fördelat över de tre måltexterna. I kategorin "Perte" visas det antal översättningsenheter som helt strukits i måltexterna. Det är omöjligt att i samtliga fall med exakthet avgöra vilken metod som använts, men i den kvantitativa analysen används ändå exakta siffror för att framför allt ge en idé om i vilken utsträckning översättningsmetoderna används i det analyserade textmaterialet. Textmaterialet delades in i 1422 analyserade översättningsenheter. Det totala antalet förekomster av kategoriserade metoder är lägre än det totala antalet översättningsenheter och uppgår inte alltid till 1422 i alla tre språk. Detta förklaras av de specialfall som inte gått att kategorisera²⁷. I tabellerna förkortas traduction littérale till endast "littérale" För hela textmaterialet ser resultaten ut som följer:

Direkta metoder				
	Dansk måltext	Norsk måltext	Svensk måltext	Totalt
Emprunt	3	3	6	12
Calque	1	1	0	2
Littérale	583	878	690	2151
Totalt antal förekomster av direkta metoder	587	882	696	2 165
Indirekta metoder				
Transposition	81	73	82	236
Modulation	427	282	365	1 074
Varav antal gain	102	62	64	228
Varav antal perte	61	40	64	165
Équivalence	201	153	197	483
Adaptation	9	5	6	20
Perte	109	23	73	205
Totalt antal förekomster av indirekta metoder	827	536	723	2 086
Totalt antal förekomster av metoder	1 414	1 418	1 419	4 251

Tabell 2. Förekomsten av direkta och indirekta metoder i textmaterialet.

Det visar sig i tabell 2 att det, enligt den bedömning som gjorts här, finns en liten övervikt för den tredje metoden, nämligen traduction littérale. Förhållandena i procent mellan användandet av en direkt

²⁷ Specialfall: 8 dk, 4 no och 3 sv.

metod och en indirekt är för de tre måltexterna sammantagna 51 % för direkta och 49 % för indirekta metoder. Den danska översättningen visar sig vara den som använder flest indirekta översättningsmetoder, medan den norska är den måltext som i störst grad föredrar en direkt översättningsmetod. Förhållandet i procent mellan direkt och indirekt översättningsmetod är i den danska texten 41–59 %, i den norska 62–38 %, medan det i den svenska är betydligt jämnare med 49–51 %.

När det gäller de indirekta översättningsmetoderna är det modulation som är mest förekommande. Som tidigare nämnts är modulation en bred metod där många typer av förändringar jämfört med måltexten platsar. Det höga antalet modulationer är alltså föga förvånande.

Antalet transpositioner är förhållandevis högt i den norska texten, då antalet övriga indirekta metoder i den norska texten ligger lågt i förhållande till de två övriga måltexterna. Antalet transpositioner i tabell 2 är på det hela taget lågt, med tanke på I. Korzens (2005: 22) resonemang om exocentriska och endocentriska språk, som nämnades i 3.1 ovan, men det kan än en gång noteras att när en transposition ingår i en större metod, såsom *équivalence* eller modulation, kommer de sistnämnda att ta överhanden (Vinay och Darbelnet 1958/1977: 242). Dessutom förekommer det i flera passager att en nominal konstruktion ersatts med en verbal, men att det semantiska avlägsnandet från källtexten samtidigt varit så stort att det snarare rört sig om en modulation eller en *équivalence*. När det gäller förhållandet mellan gains och pertes i modulationerna uppvisar den danska och den norska måltexten en övervikt av gains, medan den svenska måltexten har en jämn fördelning mellan dessa. Den danska måltextens gains kompenserar i ren textmassa i viss grad de strykningar som görs i kategorin ”Perte”. Här visar sig den danska texten stryka över hundra enheter, medan den norska texten är tämligen restriktiv med strykningar.

Équivalence visar sig i tabell 2 vara den näst vanligaste formen av indirekt översättningsmetod och som tidigare nämnts är metoden vanlig vid översättning av talspråk och idiomatiska uttryck. När ett sådant uttryck identifieras i källtexten är det alltså en vanlig strategi hos översättarna att söka efter liknande idiomatiska uttryck i målspråket. Den mest extrema formen av fri översättning, nämligen adaptation, är mycket lågt representerad och förekommer endast i ett fåtal fall.

Den kvantitativa studien av antalet översättningsmetoder som använts kompletterades till sist av en gradering från 1–3 där måltexternas semantiska avlägsnande från källtexten poängsattes. Denna gradering gav följande resultat:

Måltext	Poäng enligt gradering
Dansk	2 114
Svensk	1 966
Norsk	1 666

Tabell 3. Gradering av måltexternas semantiska avlägsnande från källtexten.

I enlighet med siffrorna i tabell 2 visar resultaten i tabell 3 ovan att den danska texten avlägsnat sig mest från källtexten. Det totala antalet ”avlägsningspoäng” är inte intressant i det här fallet, eftersom det inte finns något att jämföra med. Detta är en mycket subjektiv analys, men då graderingen ändå visar på tydliga skillnader, kan den ge en indikation på hur förhållandena reflekterar översättningarna som helhet.

Studiens främsta syfte var att undersöka om de skandinaviska översättarna använder samma översättningsmetoder när de översätter. Vid en frekvensräkning av **det totala antalet fall när samma metod används i de tre måltexterna för att översätta samma enhet**, ger denna följande resultat:

Passage	P1	P2	P3	Totalt
Totalt antal enheter	680	310	432	1422
Enheter översatta med samma metod	302	143	152	597
Procent	44	56	35	42

Tabell 4. Procentuell andel av det totala antalet enheter som översatts med samma metod i de tre måltexterna.

Tabell 4 skall i procent illustrera i hur stor utsträckning de skandinaviska översättarna använder samma metoder när de översätter. Resultaten visar att man i genomsnitt i 42 % av fallen väljer samma översättningsmetod för samma enhet. Skulle hela studien sammanfattas med ett enda tal skulle detta vara 42 %. Tabell 4 visar att resultaten pendlar ganska kraftigt mellan de tre passagerna. Det kan vara intressant att från denna tabell gå vidare och se hur metoderna inom dessa 42 % och 597 enheter fördelas. Tabell 5 nedan visar i hur många fall **samma metod används i de tre måltexterna beräknat på det totala antalet då alla tre måltexterna använder samma metod**. Detta betyder att siffrorna 302 i P1, 143 i P2 och 152 i P3 kommer fördela sig över de olika översättningsmetoderna enligt följande:

Metod	P1 Måltext		P2 Måltext		P3 Måltext		Totalt	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Emprunt	1	0,3	1	0,7	0	0	2	3
Calque	0	0	0	0	0	0	0	0
Littérale	182	60	89	62	86	57	357	60
Totalt	183	60	90	63	86	57	359	63
Indirekta metoder								
Transposition	17	6	5	3	4	3	26	4
Modulation	45	15	22	15	38	25	105	18
Équivalence	52	17	25	17	22	14	99	17
Adaptation	2	1	0	0	0	0	2	0,3
Perte	3	1	1	1	2	1	6	1
Totalt	119	40	53	37	66	14	238	37
Totalt antal enheter översatta med samma metod	302	100	143	100	152	100	597	100

Tabell 5. Samma metod i de tre måltexterna. Antal fördelning och procentandel.

I tabell 5 är procentsatserna över 1 % avrundade till närmaste heltal. När de tre texterna använder samma metod är traduction littérale den mest förekommande. Tabell 5 visar att det rör sig om ganska låga siffror när det handlar om de indirekta översättningsmetoderna. Vid en frekvensräkning visar det sig att équivalence och modulation är mest förekommande när de tre måltexterna använder samma indirekta metod, men de överstiger sällan 20 %. Andelen pertes är något låg i den här tabellen med tanke på att den inte var helt ovanlig i tabell 2. Detta visar att det är ovanligt med strykningar i alla tre måltexterna samtidigt. Det bör vara fördelaktigt att analysera tabell 5 på en ännu lägre nivå genom att fördela de 37 % och 238 fall då **en indirekt metod används för att översätta samma enhet per indirekt metod**. Detta ger tabell 6 nedan:

Indirekt metod	P1 i %	P2 i %	P3 i %	Hela textmaterialet i %
Transposition	14	9	6	10
Modulation	38	42	58	44
Équivalence	44	48	33	42
Adaptation	2	0	0	1
Pertes	3	2	3	3
Totalt	100	100	100	100

Tabell 6: Andelen indirekta översättningsmetoder i procent när samma metod används i alla tre måltexterna.

När de tre texterna använder samma indirekta metod är modulation och équivalence de vanligaste. I passage 1 och 2 är équivalence den vanligaste, medan modulation tenderar att bli något mer använt än équivalence i passage 3.

5.1.1 Kvantitativ analys av metoder i passage 1

De tre passagerna som utgör korpusen för studien består som bekant av tre kapitel ur romanen. Eftersom de tre passagerna är av något olika natur, kan det vara lämpligt att företa en analys av dessa passager var för sig. Passage 1 består av Palomas dagboksanteckningar och i denna passage identifierades 680 översättningsenheter. Nedan visas det totala antalet förekomster av översättningsmetoder i passage 1 fördelade per metod:

Direkta metoder				
	P1 Dansk måltext	P1 Norsk måltext	P1 Svensk måltext	Totalt
Emprunt	1	2	4	7
Calque	0	0	0	0
Littérale	278	427	360	1 065
Totalt antal förekomster av direkta metoder	279	429	364	1 072
Indirekta metoder				
Transposition	51	41	46	138
Modulation	180	112	157	449
Varav antal gain	36	20	27	83
Varav antal perte	26	15	26	67
Équivalence	109	80	75	264
Adaptation	5	3	3	11
Perte	53	14	35	102
Totalt antal förekomster av indirekta metoder	398	250	316	964
Totalt antal förekomster av metoder	677	679	680	2 036

Tabell 7. Förekomsten av direkta och indirekta metoder i passage 1.

Att antalet totala översättningsenheter inte alltid uppgår till 680 har, liksom i tabell 2, att göra med svårkategoriserade metoder som placerats i en egen icke-redovisad grupp²⁸. Siffrorna i tabell 7 reflekterar de som gäller för hela textmaterialet tämligen väl, då procentförhållandena mellan direkt och indirekt metod är 53–47 % för hela passage 1. Det innebär i procent förhållandena 41–59 % för den danska måltexten, 63–37 % för den norska texten och 53–47 % för den svenska. Antalet équivalence är förhållandevis högt i den norska måltexten i passage 1. Tabell 7 visar även att den danska måltextens andel pertes är hög. Dessa pertes kan dock kompenseras av de modulationer i form av gains som förekommer. Passage 1 innehåller i källtexten 1832 ord och den danska måltexten innehåller 1722. De strykningar som gjorts kompenseras i textmassa räknat till stor del av de gains som förekommer, då det endast skiljer 110 ord mellan fransk källtext och dansk måltext. En mätning av denna textmassa säger dock ingenting om huruvida dessa gains semantiskt kompenserar för de strykningar som gjorts.

Den subjektiva graderingen av passage 1:s avlägsnande från måltexten ger följande resultat:

²⁸ Specialfall: 3 dk och 1 no.

Måltext	Poäng enligt gradering
Dansk	1 038
Svensk	893
Norsk	775

Tabell 8. Gradering av måltexternas semantiska avlägsnande från källtexten i passage 1

Här reflekteras de resultat som redovisades för hela textmaterialet. Den danska texten är den som avlägsnar sig mest från källtexten, medan den norska är mest källtexttrogen.

5.1.2 Kvantitativ analys av metoder i passage 2

Passage 2 är den kortaste av de tre analyserade passagerna. Här analyserades 310 översättningsenheter. I tabell 9 nedan redovisas det totala antalet förekomster av indirekta översättningsmetoder i passage 2:

Direkta metoder				
Metod	P1 Dansk måltext	P1 Norsk måltext	P1 Svensk måltext	Totalt
Emprunt	2	1	2	5
Calque	0	0	0	0
Littérale	139	195	154	488
Totalt antal förekomster av direkta metoder	141	196	156	493
Indirekta metoder				
Transposition	13	15	16	44
Modulation	88	57	74	219
Varav antal gain	20	14	13	47
Varav antal perte	14	6	10	30
Équivalence	40	39	51	130
Adaptation	3	1	0	4
Perte	23	2	12	37
Totalt antal förekomster av indirekta metoder	167	114	153	434
Totalt antal förekomster av metoder	308	310	309	927

Tabell 9. Förekomsten av direkta och indirekta översättningsmetoder i passage 2.

I den danska och den svenska måltexten förekommer några specialfall som inte har kunnat kategoriseras. Detta är anledningen till att det finns en differens på tre enheter²⁹.

I passage 2 har den svenska texten ökat sin användning av indirekta översättningsmetoder. I förhållande till hur ofta den norska måltexten använder en indirekt översättningsmetod visar det sig att *équivalence* används relativt flitigt. Antalet *équivalences* är nämligen lika högt som i den svenska måltexten. Förhållandet i procent mellan direkt och indirekt metod ligger för passage 2 i genomsnitt på 53–47 % för de tre måltexterna. I den danska måltexten är förhållandet i procent 54–46 %, i den norska 37–63 % och i den svenska så jämnt som 49,5–50,1 %. Passage 2 består till stor del av dialog och det bör noteras att den svenska texten har bytt översättare. Detta byte av översättare avspeglar sig även i den subjektiva bedömningen av måltexternas avlägsnande från källtexten:

Måltext	Poäng enligt gradering
Svensk	430
Dansk	429
Norsk	371

Tabell 10. Gradering av måltexternas semantiska avlägsnande från källtexten i passage 2.

Den svenska måltexten ligger i passage 2 faktiskt en poäng högre än den danska. Den norska texten håller sig med cirka 60 poäng fortfarande efter de två andra. Att mäta hur källtextnära en översättning är kan endast göras jämfört med andra översättningar och graderingen i tabell 10 är helt subjektiv.

5.1.3 Kvantitativ analys av metoder i passage 3

I passage 3 analyserades 432 översättningsenheter och även här finns på grund av specialfall en differens mellan antalet identifierade förekomster av metoder och antalet analyserade enheter. En del av dessa specialfall kommer att diskuteras senare. Tabell 11 visar resultaten för passage 3.

²⁹ Specialfall: 2 dk, 1 sv.

Direkta metoder				
	P3 Dansk måltext	P3 Norsk måltext	P3 Svensk måltext	Totalt
Emprunt	0	0	0	0
Calque	1	1	0	2
Littérale	166	256	176	598
Totalt antal förekomster av direkta metoder	167	257	176	600
Indirekta metoder				
Transposition	17	17	20	54
Modulation	159	113	134	406
Varav antal gain	46	28	24	98
Varav antal perte	21	19	26	66
Équivalence	52	34	71	157
Adaptation	1	1	3	5
Perte	33	7	26	66
Totalt antal förekomster av indirekta metoder	262	172	254	688
Totalt antal förekomster av metoder	429	429	430	1 288

Tabell 11. Förekomsten av direkta och indirekta metoder i passage 3.

Procentförhållandet mellan direkta och indirekta översättningsmetoder är i passagen 47–53 %. I den danska texten är förhållandet direkt metod – indirekt metod 39–61 %, i den norska 60–40 % och i den svenska 41–59 %. Här har den svenska texten avlägsnat sig än mer från källtexten än i de tidigare passagerna och den föredrar med ganska stor majoritet en indirekt översättningsmetod framför en direkt. Denna ökning fördelar sig tämligen jämnt på de fem metoderna, men syns kanske framför allt på en ökning i metoden transposition.

Graderingen av måltexternas semantiska avlägsnande gav följande resultat:

Måltext	Poäng enligt gradering
Dansk	647
Svensk	643
Norsk	520

Tabell 12. Gradering av måltexternas semantiska avlägsnande från källtexten i passage 3

Den danska och svenska måltextens poängantal ligger, som i passage 2 mycket lika. Även denna passage är rik på dialog och är också den, som tidigare nämnts, översatt av Öjerskog. Den norska texten ligger poängmässigt längre efter de två andra måltexterna än den gjorde i passage 2. Detta skulle tyda på en än mer källtexttrogen översättning än i föregående passager.

5.1.4 Sammanfattning av den kvantitativa analysen

Den kvantitativa analysen speglar till viss del de olika passagernas texttyper. Passage 3 innehåller en hel del dialog och det är naturligt att det då finns en övervikt för de indirekta översättningsmetoderna. Talspråk och idiomatiska uttryck anpassas i det analyserade textmaterialet mer till målspråket, eftersom dessa är mer språkspecifika (jfr även Edh 2010: 17). Utöver delar med talspråk förekommer i passage 3 ett stycke där Renée resonerar med ett poetiskt invecklat språk och detta stycke har översatts ganska fritt i de tre texterna (se exempel 17 nedan).

Resultaten från passage 2 och 3 bör ses tillsammans eftersom de har samma berättarröst. Dessutom har de samma översättare i den svenska måltexten. När passage 2 och 3 ses tillsammans jämnas siffrorna ut en aning och förhållandet i procent mellan direkt och indirekt metod blir 49–51 %, vilket faktiskt är något jämnare än förhållandena för passage 1. När det gäller den subjektiva bedömningen av måltexternas avlägsnande från källtexten, finns det i den svenska måltexten en skillnad mellan passage 1 och de två övriga. De två passagerna översatta av Öjerskog visar sig alltså avlägsna sig mer ifrån källtexten än Enqvists passage 1.

Av källtextens samtliga enheter översätts 42 % med samma metod i de tre måltexterna. Med tanke på att det rör sig om en jämförelse av så många som tre olika måltexter, borde ett medel på 42 % bedömas vara en hög siffra, men det finns ingen tidigare studie som det direkt går att jämföra med. Edhs (2010) studie, som nämndes i avsnitt 3.3, fokuserar endast på de indirekta översättningsmetoderna visar att 115 enheter översatts med en indirekt enhet och att 71 av dessa var översatta med samma metod (2010: 13). Edhs studie visar alltså på en hög siffra. Till skillnad från Edhs studie har den här studien tre målspråk och det är även viktigt att komma ihåg att 42 % endast är ett medeltal. Att andelen pendlar mellan 44 % i passage 1, 56 % i passage 2 och 35 % i passage 3 är det svårt att se någon förklaring till här. En utvidgning av korpusen hade varit fördelaktig eftersom det skulle kunna ge en mer exakt siffra, men studiens omfattning tillåter inte detta. Équivalence är vanligt förekommande då samma indirekta metod används i de tre måltexterna. När talspråk och idiomatiska uttryck identifieras i källtexten är det i det här materialet en vanlig metod att alla översättarna försöker behålla samma stilistiska värde som källtexten genom att använda ett semantiskt jämställt uttryck i målspråket. Detta kan förklara att andelen équivalences tenderar att stiga när samma metod används i de tre måltexterna. Slutligen visar det sig i analysen att det, liksom i Pålssons (2000) studie, förekommer en hel del semantiska gains, här i form av modulationer. Detta sker framför allt i den danska måltexten. Både partiella och renodlade pertes förekommer och är även de mest förekommande i den danska måltexten. Renodlade pertes är inte ovanliga i textmaterialet, men däremot förekommer de sällan samtidigt i de tre måltexterna. Resultaten från den kvantitativa analysen berörs vidare i avsnitt 7.

5.2 Analys av översättningsmetoderna

Nedan följer en del av studien där exempel ur källtexten och dess översättningar analyseras. Exempen diskuteras och analyseras i vissa fall med hjälp av en indelning i översättningsenheter. Detta görs för att få rent konkreta exempel på hur de tre passagerna översatts och för att visa på skillnader och

likheter mellan de tre måltexterna. Därutöver görs denna analys bland annat för att visa på den tveksamhet som kan förekomma vid bedömningen av vilken metod som använts och för att visa hur exemplen kan analyseras på olika sätt beroende på vilken av Vinay och Darbelnets tre nivåer (lexikal nivå, agencement, eller message) analysen sker. Nedan illustreras hur de diskuterade exemplen kommer att presenteras. I flertalet av exemplen anges den franska källtexten till vänster och de tre måltexterna till höger om denna. Den danska texten anges högst upp, den norska i mitten och den svenska längst ned. Längst till höger kommer det i de flesta fall anges ett förslag till vilken metod som har använts (se modellen nedan). I parentes anges den enhet eller de enheter i det analyserade materialet som det refereras till. Oftast anges enheten i ett större sammanhang för att inkludera enhetens kontext och då anges enheten som diskuteras i fetstil.

Exempel nr. (mening:enhet)

	Dansk måltext	Metod
Fransk källtext →	Norsk måltext	Metod
	Svensk måltext	Metod

Exempel som ställs upp enligt denna modell kommer att diskuteras mer ingående, medan exempel av mindre betydelse, eller exempel där alla måltexter inte är av lika stort intresse ges i löpande text i kursiv stil. Källtextens enhet följs då ofta av en pil och sedan anges i parentes (dk), (no), (sv), eller på annat sätt vilket språk det handlar om, enligt exemplet: *langue cible* → *målspråk* (sv). Vid dessa exempel anges ej med [...] om början eller slutet av meningens utelämnats, eftersom så nästan alltid är fallet, då det är små enheter som analyseras. I flertalet exempel bedöms måltexternas översättning räcka för att förklara vad det franska exemplet betyder, men när en närmare förklaring eller översättning av det franska exemplet krävs, ges en mycket direkt översättning inom parentes och inom citationstecken. Exemplen kommer att diskuteras under de rubriker där det ses som mest relevant.

5.2.1 Direkta översättningsmetoder

De direkta översättningsmetoderna kommer här inte ägnas något större intresse, men skall ändå kortfattat nämnas. Emprunt är en ovanlig översättningsmetod och används också sparsamt i det analyserade materialet. I den danska och den svenska måltextern har man valt att göra emprunts då man talar om *Madame Michel* (P2 12:1). I den norska texten talar man om *Fru Michel*, men däremot om *Monsieur Arthens* (P2 25:1). Översättningsmetoden calque är ännu ovanligare än emprunt, men något enstaka fall har definierats som en calque. I passage 3 talar Olympe Saint-Nice med Renée om Constitutions blåskatarr:

Exempel 1 (P3 33:6–9)

	[...] fyldes den og danner en blæreglobus [...]	Calque
...se rempli et forme un genre de globe vesical →	[...] fylles den og danner en slags blærekuppel [...]	Calque
	[...] fylls den och tänjs ut på grund av urinträngning [...]	Modulation

Det bör röra sig om en calque i den norska och den danska texten, eftersom man valt att översätta syntagmens två semantiska enheter direkt till målspråken och detta ger ett nytt uttryckssätt i målspråket. Att se den svenska översättningen som en modulation är en möjlighet. Det är en équivalence på så vis att man använder ett annat uttryckssätt för att förklara vad det handlar om i källtexten, men perspektivet förskjuts i och med att man fokuserar mer på vad som händer än vad som är resultatet av urinträngningen. Att urinträngningen skapar en glob sägs det ju ingenting om. Det finns många sådana kategoriseringsproblem i studien och detta kommer visa sig längre fram i analysen. Att ge exempel på när samtliga texter använder en traduction littérale här är troligen inte av något stort intresse, utan bruket av traduction littérale bör vara mer intressant att studera i jämförelse med de fall där någon eller några texter väljer en indirekt översättningsmetod istället för en traduction littérale.

5.2.2 Indirekta översättningsmetoder

Nedan presenteras och diskuteras exempel på indirekta översättningsmetoder som anses relevanta och förtjänar speciell uppmärksamhet. Exempelen delas in i metoderna ”transposition”, ”modulation”, ”équivalence”, ”adaptation” och ”perte”. Dessutom ges olika specialfall ett stort utrymme.

5.2.2.1 Transposition

Som tidigare nämnts är renodlade transpositioner, med tanke på Korzens (2005) studie om germanska endocentriska och romanska exocentriska språk, förvånansvärt ovanliga i det undersökta textmaterialet. När det gäller transposition kan man ha i åtanke att det är den indirekta metod som innebär minst avlägsnande från källtexten och att den då har en tendens att ”skymmas” när den används i kombination med en metod som innebär ett större avlägsnande från källtexten. Det är till exempel vanligt att en équivalence innehåller någon typ av transposition. Det kan göra att det i den kvantitativa analysen förekommer färre transpositioner i översättningarna av *L'élégance du hérisson* än vad egentligen är fallet, men det är trots detta förvånande att antalet transpositioner är så lågt. Möjligen kan detta låga antal transpositioner i passage 1 förklaras av att vi har att göra med en karaktär som beskrivs som mycket intelligent och att hennes sofistikerade språkbruk speglar detta. Exemplet nedan exemplifierar detta språkbruk, men är samtidigt ett exempel där man i samtliga måltexter ändå valt att transponera till verb. I exempel 2 beskriver Paloma hur hennes mamma sitter på soffans armstöd:

Exempel 2 (P1 30:2)

	Mor sad og balancerede yderst på sofaens armlæn [...]	Transposition
Mama était assise en équilibre précaire sur un bras du canapé →	Mamma satt og balanserte på det ene sofalenet [...]	Transposition
	Mamma satt och balanserade på soffans ena armstöd [...]	Transposition

Exempel 2 tillhör ett av de fall där det finns en stor likhet mellan de skandinaviska översättningarna och man har i samtliga fall valt att ersätta en prepositionsfras med ett verb. Exemplet ovan behandlar en så kallad transposition facultative, där översättarna har haft möjlighet att göra en något mer

källtextnära översättning av typen *i prekär jämvikt* eller någon liknande formulering, men valt en transposition, och på så vis bevarar det stilistiska värdet. En nominal konstruktion skulle ha kunnat göra texten för formell. Om exempel 2 kan också nämnas att man i den danska texten inte har preciserat hur många armstöd soffan har. Detta utelämnande skulle Vinay och Darbelnet kalla en "économie". Det innebär att överfödig information stryks (1958/1977: 184).

Det finns även exempel på transpositioner av en mer obligatorisk karaktär. I enhet P1 28:5 förekommer konstruktionen *papa est rentrée plus tôt que d'habitude* → *kom pappa hem tidigare enn han pleier* (no). Här föredrar den norska översättningen en mer verbal konstruktion eftersom det inte är möjligt med en traduction littérale här. En littérale skulle ge **kom pappa tidligere hjem enn vanen*. Den svenska texten har här *kom pappa tidigare hem än vanligt*. *Habitude* är ett substantiv, men satsdelen *d'habitude* är ju här ett adverb och att översätta till något annat än *än vanligt* eller *enn han pleier* skulle vara oidiomatiskt. I det här fallet handlar det alltså om en mer obligatorisk transposition. Den danska översättningen har här en perte och enheten är struken.

Det är i hela textmaterialet förvånande nog inte så vanligt med transpositioner där en nominal konstruktion blir en verbal i de skandinaviska översättningarna, men låt oss se närmare på exempel 3 nedan.

Exempel 3 (P1 30:15–18)

	[...] kompliceret middagshistorie der drejede sig om at invitere to par der var uvenner for at forsone dem.
[...] une histoire de dîner compliquée où il était question d'inviter deux couples fachés pour les reconcilier. →	[...] komplisert historie om et middagsselskap hvor det var snakk om å invitere to par som var fornærmet på hverandre, for å forsone dem igjen.
	[...] en komplicerad utläggning om att bjuda hem två par som var osams för att de skulle försonas.

Exempel 3 innehåller flera enheter och exemplet ovan är intressant att diskutera när det gäller metoden transposition. Det tydligaste exemplet på transposition är kanske när man i den danska texten har valt att översätta *question* med den verbala konstruktionen *drejede sig om* (dk). När det gäller källtextens *fachées* förekommer också här en transposition om vi går efter definitionen att perfekt particip fungerar som adjektiv. Här har man nämligen valt *der var uvenner* (dk) i den danska översättningen. I exempel 3 ovan förekommer också ett fall av vad som skulle kunna kallas subjektväxling eftersom det i den svenska texten handlar om att paret skall försonas, medan det i de andra texterna handlar om att det är någon annan som skall sköta försoningen. Vinay och Darbelnet tar vid transpositioner dock inte hänsyn till satsdelsväxlingar. Det går att analysera exempel 2 ovan på flera olika nivåer och identifiera flera olika metoder i kombination med varandra, men risken är att man då fastnar i grammatiska resonemang som Vinay och Darbelnet inte berör och analysen blir ohanterlig.

Även i passage 2 förekommer ganska få transpositioner, men här förtjänar enhet P2 17:8 uppmärksamhet. I passagen samtalar Renée med en husläkare som är på besök hos en av de boende i huset där hon är portvakt och hon beskriver hur han snörvlar istället för att använda näsduken: *au lieu de se moucher renifle*. Här väljer man i den norska texten en transposition genom att skriva *istedet for*

å bruke lommeørklet snufser. Detta exempel har kategoriserats som en transposition i och med införandet av näsduken, men problemet är att det ju fortfarande rör sig om en verbfras. Verbfrasen har fått ett komplement i form av ett *lommeørkle* och i så fall skulle detta kunna ses som en modulation. Helt tydligt är i alla fall här att man har valt en något mer nominal konstruktion än i källtexten. Detta kan vara något förvånande då franska normalt är ett mer nominalt språk än norskan.

5.2.2.2 Modulation

Det finns i ärlighetens namn få modulationer i textmaterialet som är lika lättanalyserade som Vinay och Darbelnets exempel från *Stylistique comparée*. I materialet förekommer 1074 modulationer och det betyder att 25 % av alla indirekta metoder består av modulation. När det gäller modulation kan det vara lämpligt att börja med att närmare undersöka titeln på det kapitel som utgör passage 1:

Exempel 4 (P1 1:1–2)

	Dagbog over bevægelser i verden * 1	Modulation
Journal du mouvement du monde n° 1 →	Dagboknotat om verdens gang nr. 1	Modulation
	Dagbok över världens rörelse nr 1	Traduction littérale

När det gäller *journal* och dess översättningar rör det sig om en traduction littérale, men det är fortsättningen av titeln som är av störst intresse här. Då den här studien delvis behandlar de kulturella omständigheter som omger översättaren, är det möjligt att ponera att den norska översättaren mer eller mindre medvetet väljer att använda konstruktionen med *verdens gang*, efter den kända kvällstidningen, eftersom uttrycket är något som för norrmannen finns lätt till hands och mycket väl kan beskriva vad Paloma menar med *mouvement du monde*. Den svenska och danska texten har valt att koncentrera sig mer på det som i källtexten har att göra med *mouvement*, där den norska översättaren har tolkat som att det rör sig om världen som går framåt och tidens gång. Dock skiljer sig den danska texten semantiskt en hel del från de andra i och med att den fokuserar på de rörelser som sker i världen i stället för att världen rör sig. Detta kan vid första anblicken se ut som en felöversättning, men Palomas dagboksanteckningar handlar faktiskt om just rörelser då Paloma reflekterar över hur varelser rör sig i förhållande till sin omvärld. Det finns en möjlighet att den franska texten skall vara dubbeltydig? Detta kan ha orsakat valet att koncentrera sig på rörelser *i* världen. I den norska och den svenska texten har man valt en genitivkonstruktion och den danska har valt en prepositionsfras. Samtliga måltexter har valt Korzens ”exocentriska” konstruktioner och behållit källtextens nominala konstruktion och undvikit verb. Skulle man här gradera hur nära källtexten översättningarna av titlarna är skulle den svenska ligga närmast, eftersom den översätter originalet direkt. Formuleringar med *de* som förekommer i källtexten är dock, som nämndes på sidan 14 ovan, problematiska när det gäller översättning från franska till de skandinaviska språken.

En del av de strategier som kategoriseras som modulation är egentligen mycket små förändringar som ligger mycket nära en traduction littérale, men när en liten detalj ändras blir de modulationer. Det förekommer en hel del sådana exempel och dessa ”små” modulationer ges låga poäng i bedömningen av det semantiska avlägsnandet från källtexten. I passage 1 finns i källtexten exempel på sådana små ändringar: *je suis trop jeune encore* → *er jeg fremdeles for ung* (no) blir en traduction littérale. Den

svenska och danska texten har däremot modulationer på grund av små förändringar som förändrar perspektivet en aning: *er jeg jo for ung for* (dk) och *är jag för ung för* (sv). I den svenska översättningen försvinner *encore* och detta blir en partiell perte, medan den danska också har genomgått en sådan perte, men samtidigt innehåller en gain då man kompenserar för denna strykning med ett ”jo” som skall ge talspråkliga drag. Detta tillägg kompenserar dock inte direkt semantiskt för bortfallet av *encore*.

Ett annat intressant fall av modulation inträffar i passage 1 där Paloma i matematiska termer försöker beskriva sin pappas stereotypa, eller försök till stereotypa uppförande:

Exempel 5 (27:1, 5, 10–11)

	[...] at én kliché [...] ganget med en anden kliché [...] bare giver en kliché i anden potens.	Modulation
[...] un stéréotype [...] plus un autre stéréotype [...] ça fait du stéréotype puissance 2. →	[...] at én klisjé [...] pluss en annen klisjé [...] gir en klisjé i annen potens.	Traduction littérale
	[...] att en stereotyp [...] plus ytterligare en stereotyp [...] är lika med en stereotyp upphöjt till två.	Traduction littérale

Det som är av intresse i exempel 5 är den danska användningen av *ganget* för att översätta källtextens *plus*. I den norska och den svenska översättningen har man valt en traduction littérale, medan den danska texten har en modulation med *ganget*. Denna metod innebär ett avlägsnande från källtexten, men samtidigt ett närmande till verkligheten då den danska texten, enligt matematikens lagar, kanske skulle vara mer korrekt eftersom kliché × kliché ger kliché med exponenten 2. I det här fallet har vi dock att göra med 1 + 1 och 1 upphöjt till 2 fungerar inte, eftersom 1 multiplicerat med 1 är 1. När det gäller den övriga vokabulären som behandlar matematik platsar den inom kategorin *équivalence*, då man i språken använder olika sätt att uttrycka dessa matematiska operationer. I exempel 5 ovan översätts till exempel *ca fait* med *giver* (dk), *gir* (no) och *är lika med* (sv).

Låt oss gå vidare. När det gäller enhet P2 17:1 – *Un terrible malheur*, översätter den norska översättaren detta med *en fryktelig ulykke*, vilket är en traduction littérale. Den danska och svenska översättaren har valt en modulation med *noget forferdeligt* och *något förfärligt*. Detta är alltså exakt samma konstruktion och även om de skandinaviska översättarna ofta väljer olika indirekta metoder finns det ibland slående likheter. Man har bytt ut ordet *malheur* mot *noget* och *något*. Den *malheur* som det talas om i passage 2 är en hjärtinfarkt och att använda ”olycka” för att beskriva en hjärtinfarkt är heller inte speciellt vanligt. Man har alltså transponerat från ett substantiv till ett pronomen, men det handlar om en modulation då de konnotationer som *malheur* har inte riktigt finns med i *noget* och *något*.

En passage där samtliga texter valt en modulation förekommer i passage 3 där Renée beskriver att hon tycker om sin granne Olympe Saint-Nice, eftersom hon inte talar med Renée bara för att visa att hon är fördomsfri:

Exempel 6 (P3 10:5–19)

	[...] vise sit velopdragne venstrefløjlsfrisind: Se-jeg- snakker-med-portnersken-for- sådan-er-jeg.	Modulation
...signifier qu'elle cause avec la concierge parce qu'elle est bien-élevée-de-gauche-sans- préjugés. →	[...] å vise at hun snakker med portnerkonen fordi hun er veloppdragen-fordomsfri- venstreorientert.	Modulation
	[...] att visa att hon står och pratar med portvakten eftersom hon är en sådan väluppfostrad och fördomsfri vänstersympatisör.	Modulation

Här ses *bien-élevée-de-gauche-sans-préjugés* på grund av bindestrecken som en så kallad prosodisk översättningsenhet som inte skall delas upp vidare. Elementen i en prosodisk översättningsenhet tillhör samma intonation (jfr Vinay & Darbelnet 1958/1977: 38). Att översätta detta exempel utan att använda en modulation skulle visa sig tämligen svårt och samtliga måltexter har här valt att använda en modulation. Renée jämför Olympe med de övriga boende i huset och hon beskriver dessa som (”väl vänsteruppfostrade utan fördomar”), men detta blir en idiomatisk konstruktion och man har därför valt mer idiomatiska konstruktioner, som oundvikligen innebär ett visst distansering från källtexten. Den norska texten får sägas ligga närmast källtexten, men det handlar ändå om en modulation i och med att hon är *venstreorientert*. Källtexten säger ju faktiskt ingenting om att personen ifråga på grund av en vänsterorienterad uppfostran skulle ha blivit, och fortfarande vara vänsterorienterad. Den danska översättaren har också bevarat bindestrecken från källtexten, men har valt att sätta bindestreck i de enheter som föregår enheten som i måltexten har bindestreck och valt konstruktionen med *venstrefløjlsfrisind*. I den svenska texten är bindestrecken borta, men personen det talas om är även i det här fallet en vänsterorienterad person.

5.2.2.3 Équivalence

När det används samma indirekta metod i samtliga tre måltexter är *équivalence* en av de mest förekommande metoderna. En *équivalence* är något svår att analysera på den lexikala nivån, men går att identifiera på en högre nivå (*agencement* eller *message*, som definierades i 3.6 och 4.1). Vinay och Darbelnet menar att hela fall av ekvivalens om möjligt skall analyseras som sådana (1958/1977: 242). Detta betyder att en översättningsenhet som innehåller en *équivalence* i den här studien kan innefatta fler enheter än vad som annars skulle vara fallet.

De flesta *équivalences* som förekommer i passage 1 handlar om översättning av idiomatiska uttryck, medan ett fåtal är återgivning av tal, eller i alla fall talspråk. Ett bra exempel på en *équivalence* ur passage 1 är när Paloma beskriver hur hon skall tända eld på lägenheten:

Exempel 7 (P1 6:8)

	[...] man kan ikke bare sådan brænde lejligheden af for sjov .	Équivalence
On ne peut pas brûler l'appartement pour des prunes	[...] ikke brenne ned leiligheten for knapper og glansbilder .	Équivalence
→	[...] man kan inte sätta eld på en lägenhet utan anledning .	Équivalence

Exempel 7 ovan har i källtexten uttrycket *pour des prunes* ("för plommon"), som betyder ungefär "för ingenting" eller "småpotatis". Det har alltså ingenting med plommon att göra och ett skolboksexempel på en *équivalence* förekommer här i den norska källtexten. Där har man har valt att använda en språklig motsvarighet som har samma status som ett idiomatiskt uttryck i målspråket som i källspråket, medan man i den svenska och den danska måltexten visserligen har översatt det på så vis att det kan ses som en *équivalence*, men här finns inte statusen av ett idiomatiskt uttryck. Ingo (2007: 145) skulle antagligen beskriva det som att idiomat i den svenska och den danska måltexten översatts med ett "normaluttryck". Dessa översättningar skulle därför också kunna ses som modulationer. I den danska texten kan det vara fråga om en perspektivförskjutning då *for sjov* medför att det att tända eld på lägenheten skulle innehålla ett element av underhållning. I exemplet ovan förekommer också olikheter gällande till vilken grad lägenheten kommer att brinna ned, eller om den bara kommer att börja brinna. I den norska och den danska måltexten brinner den ned, medan vi i den svenska inte vet huruvida den kommer att försvinna helt eller inte.

Ett annat exempel som förtjänar att uppmärksammas är när Paloma i källtexten beskriver Constitutions brist på ambition i livet:

Exempel 8 (P1 49:2)

	Den kat har ikke noget mål i tilværelsen [...]	Équivalence
Cette chatte n'a aucun projet construit dans la vie [...] →	Den katten har aldri klekket ut en eneste plan her i livet [...]	Équivalence
	Den katten har inga planer med sitt liv [...]	Équivalence

Återigen har den norska källtexten en *équivalence* i form av formuleringen *klekket ut*. Denna konstruktion motsvarar källtextens formulering med ett annat uttryckssätt. Det är frågan om en konstruktion som kan jämföras med källtexten semantiskt. Det får också bedömas att även den danska och den svenska texten har *équivalences*, men i dessa måltexter motsvaras inte det franska uttrycket av en lika målande beskrivning som den norska måltextens och dessa formuleringar ligger närmare en modulation än den norska texten.

I statistiken (se t ex tabell 7 och 9) och i exempel 7–8 ovan visar det sig att *équivalence* är vanligare i den norska måltexten än i de två andra i förhållande till den norska textens bruk av andra indirekta översättningsmetoder. Man når vid några tillfällen faktiskt upp till samma antal *équivalences* som den

svenska texten. Exempelen ovan handlar om att återge idiomatiska uttryck, men det finns också exempel på att *équivalence* används för att återge talspråk. Enhet P 4:1 källtexten, *Enfin je veux dire*, kan definieras som en prosodisk översättningsenhet. När det gäller prosodiska översättningsenheter, som inte alltid är lätta att urskilja, har samtliga måltexter valt en *équivalence*. Man har valt konstruktioner som använts i målspråket och är jämställda med källtextens betydelse, men där en *traduction littérale* hade blivit oidiomatisk. *Enfin* skulle i det här fallet inte kunna översättas med exempelvis ”slutligen” eller något liknande. *Enfin je veux dire* → *Eller, förstå mig ret* (dk), *Nå ja, det jeg mener er* (no) och *Alltså, jag menar så här* (sv).

När det gäller ett exempel såsom enhet P1 31:3–4, *le projet a de quoi rigoler*, som i den danska och norska texten översätts med likvärdiga idiomatiska uttryck i form av *et slikt projekt ville gi deg en god latter* i norskan och *er det til at dø af grin over* i danskan är det fråga om *équivalence* och det att man i den danska texten inte vet att det är fråga om ett *projekt* i källtexten bedöms här vara av mindre betydelse för att det inte längre skall vara fråga om någon *équivalence*. Den *perte* som förekommer är en *perte* i form av *économie*. I den svenska texten däremot översätts den franska enheten enbart till ett *komiskt projekt* och har här bedömts inte vara en *équivalence* då betydelsen av *skratt* (”*rigoler*”) försvinner och det då förändrar betydelsen en aning. En *équivalence* behöver nödvändigtvis inte betyda att ett idiomatiskt uttryck skall ersättas med ett annat, men ordet eller uttrycket som det ersätts med bör vara jämställt källtexten semantiskt (jfr Vinay & Darbelnet 1958/1977: 52). Enligt Ingos (2007: 154) tolkning av *équivalence* innebär detta översättningar som inte behöver vara direkta semantiska motsvarigheter, men som ändå väl förmedlar den semantiska informationen. Detta torde överensstämma med den norska och den danska översättningen, medan den svenska är något för avlägsen för att denna semantiska information skall kunna sägas förekomma här. De flesta exemplen som behandlats ovan kommer från passage 1, men det förekommer klara fall av *équivalence* även i de två efterföljande passagera.

5.2.2.4 Adaptation

Som tidigare nämnts är *adaptation* enligt Vinay och Darbelnet den mest extrema formen av översättning. Det förekommer alltså 20 *adaptation*er totalt i det analyserade textmaterialet. Det är, jämfört med de tre andra metoderna som ingår i de indirekta översättningsmetoderna, en låg siffra, men det är viktigt att framhålla att den här siffran inte direkt säger något om hur frekventa *adaptation*er är i annan litteratur översatt till något skandinaviskt språk, men att det är ett lågt antal jämfört med andra metoder i just det här textmaterialet. Att adaptera ett specifikt källspråksfenomen när resten av texten som helhet är källspråksorienterad skulle vara ett ovanligt grepp för den här romanen och det låga antalet *adaptation*er kan kanske förklaras av just detta. När det gäller *adaptation* är det förmodligen vanligare att studera detta som ett fenomen som inträffar när ett helt verk adapteras, men här analyseras *adaptation* på samma nivå som de föregående metoderna³⁰. Nedan behandlas några av de enheter som bedöms ha översatts genom att man använt en *adaptation*. I slutet av passage 1 finns ett fall där det talas om protestantism och detta exempel är värt att uppmärksamma. Det rör sig om en situation där Palomas pappa tar en andra öl trots att släkten varit protestanter länge:

³⁰ *“L’élégance du hérisson” har filmatiserats och lanserats under titeln “Le hérisson” och ordet “adaptation” är idag mycket vanligt i just betydelsen att adaptera ett verk till film eller teater. Se t ex “Oxford Advanced Learner’s Dictionary” (2000).*

Exempel 9 (P1 75:18)

	[...] generationers puritanisme .	Adaptation
[...] deux siècles de protestantisme familiale. →	[...] to hundre års protestantisme i familien.	Traduction littérale
	[...] två seklers avhållsamhet i släkten.	Adaptation

De skandinaviska länderna är protestantiska, medan Frankrike till största delen är katolskt. Detta kan ha influerat valet av metod i måltexterna. Här bör det alltså vara fråga om en adaptation, i alla fall i den svenska texten. I Sverige behöver kanske inte protestantism behöva likställas med avhållsamhet från alkohol. En svensk tänker på lutheraner som protestanter, medan Barbéry, som i första hand skriver för en franskspråkig publik, kanske hade calvinister i åtanke. Här skall inte företas någon teologisk diskussion om huruvida calvinister är mer renlevnadsmänniskor än lutheraner, men genom att välja bort den traduction littérale som ”protestantism” hade kunnat ge, försvinner den förvirring som svenska läsare skulle kunnat uppleva i och med att alla protestanter i Sverige inte är nykterister. Den norska texten uppvisar än en gång en användning av traduction littérale, medan den danska texten har *puritanisme*. *Puritanisme* innebär inte ett lika stort avlägsnande från källtexten som det svenska *avhållsamhet*, men är ändå värt att diskutera här. Valet av *puritanisme* för tankarna till England och reformationen, men fångar samtidigt Palomas tveksamhet över faderns alkoholkonsumtion. Det bör alltså även i det här fallet vara fråga om en adaptation, men i en lägre grad än i den svenska texten. Skall man i exemplet ovan ta hänsyn till fler översättningsenheter än *protestantisme* finner vi att den danska texten än en gång avlägsnar sig längre från källtexten än den svenska i och med strykningen av *deux siècles* och *familiale*. Möjligtvis försöker *generation* kompensera för dessa bortfall genom att förena att det rör sig om en förfluten tid men inom samma släkt.

Låt oss hålla oss kvar vid den öl som nämndes ovan. Det finns två fall i passage 1 där alla tre texter har en indirekt metod i form av en adaptation. Det är fråga om att Palomas pappa skall ta sig en så kallad *cervoise* (en typ av öl), men man har i alla måltexterna valt hyperonymen *øl/öl*: *papa s’était déjà sifflé sa première cervoise* → ”havde far allerede skyllet den første **øl** ned (dk), hadde pappa allerede helt i seg den første **ølen** (no) och *Pappa hade redan svept sin första **öl*** (sv). Frågan kan ställas hur man skulle ha kunnat översätta annorlunda eftersom det är svårt att i de skandinaviska språken finna en motsvarighet till *cervoise*. Här kan också noteras att det handlar om en *équivalence* när man beskriver hur öldricket gick till. Den svenska texten har dessutom ny mening här. Det kan också nämnas att det tidigare i passage 1 förekommer en situation där Palomas pappa i alla tre skandinaviska översättningarna går och hämtar ölen i kylskåpet, medan han i den franska hämtar den i köket. Även detta har klassificerats som adaptation i resultaten.

Ett av de tydligaste exemplen på adaptation förekommer i passage 2. Titeln på kapitlet som utgör passagen är *Un chat nommé Grévisse*, och den danska översättningen är *En kat ved navn pluskvamperfektum*. Senare i kapitlet talas det mer om denna katt:

Exempel 10 (P2 46:4–7)

	Jeg burde have kaldt min kat pluskvamperfektum.	Adaptation
[...] j'aurais dû appeler mon chat Grevisse. →	[...] jeg burde ha kalt katten min Grévisse, akkurat som grammatikkboken.	Modulation (gain)
	[...] borde jag ha döpt min katt till Grevisse efter den berömde språkvårdaren och grammatikboks författaren.	Modulation (gain)

I exempel 10 hänförs Renée av läkare Chabrots grammatiska konstruktioner och hon reflekterar över om hon borde ha kallat sin katt *Grevisse* på grund av sin fascination för grammatik. Det är naturligtvis *Grevisse* som är intressant här. Här har den danska måltexten valt översättningen *pluskvamperfektum*. Det rör sig alltså om en adaptation, eftersom *pluskvamperfektum* ju är ett grammatiskt fenomen, vars innebörd kan förstås av de flesta danskar. Det rör sig helt enkelt om en förflyttning till målspråskulturens ramar för att passa läsarna. Här går det att dra paralleller till Reiss' (1971) idéer om textens funktion och publik som nämndes i studiens avsnitt 3.2. Tidigare nämndes att namn i den här studien kategoriseras som *traduction littérale* och man har alltså i den norska och danska texten valt en sådan. I den norska texten har *Grévisse* fått en accent på e: et, men denna förändring anses här inte förändra valet av metod. Det som är intressant i den norska och den svenska översättningen är de förklaringar som finns tillagda. Vinay och Darbelnet kallar sådana förklaringar för "amplifications" (förstärkningar) eller "explications" (förklaringar) (1958: 173, 184) och dessa innebär en typ av gains och kategoriseras som modulationer. I den norska texten åsyftas endast grammatikboken *Le Bon Usage* med den vardagliga benämningen *Grevisse*, medan man i den svenska texten förklarar att det handlar om personen *Grevisse*. Det handlar alltså om en modulation på grund av att det blir en perspektivförskjutning. I den norska texten uppkallas katten efter boken och i den svenska efter personen. Vilket som främst avses i källtexten framgår ej.

I passage 3 berättar Renée på vilken våning Olympe Saint-Nice bor och här har man valt något olika lösningar. Dessa diskuteras här under titeln adaptation, men det är möjligt att dessa skulle platsa under andra metoder:

Exempel 11 (P3 2:4–6)

	[...] den henrivende Olympe Saint-Nice. Hun er datter av diplomaten på sjette.	
[...] la ravissante Olympe Saint-Nice, fille du diplomate du deuxieme. →	[...] den henrivende Olympe Saint-Nice, diplomatdatteren i tredje.	
	[...] den förtjusande Olympe Saint-Nice, dotter till diplomaten tre trappor upp.	

I Frankrike räknas bottenvåningen som en egen våning och hur man räknar våningar i olika länder är ett vanligt problem. Den danska texten har valt att flytta betydligt längre från markplanet än källtexten

och de övriga måltexterna och har placerats bland de specialfall som inte kategoriserats. Möjligtvis skulle det kunna vara tal om en adaptation eftersom det handlar om ett maximalt avlägsnande från källtexten, men att ändra till sjätte våningen innebär inte någon anpassning till danska förhållanden. Den norska och den svenska texten har här kategoriserats som adaptationer, men detta kan säkert också diskuteras. Den svenska har alltså valt att förtydliga med *tre trappor upp* och då undviks problemet med att ange våningen. Den norska texten har skrivit *tredje* och detta får ses som en tydligare adaptation. Exempel 11 ovan visar också att den danska texten har valt att dela upp meningen i exemplet i flera meningar. Förändringar i bland annat interpunktion och ordföljd, som ju innebär ett avlägsnande från källtexten är svåra att identifiera när texten delas upp i små översättningsenheter. Dessa förändringar syns inte i den kvantitativa analysen, men kan uppmärksammas i den här delen av studien.

5.2.2.5 Pertes

Som tidigare nämnts behövs en metod för att analysera de pertes som förekommer i översättningarna och det bör vara en fördel att se dessa som en egen metod, trots att de inte ingår i Vinay och Darbelnets sju översättningsmetoder. I den här studien kommer alltså dessa att behandlas som en egen metod. Som tidigare noterats förekommer det pertes i alla tre passager i översättningarna, men det är ovanligt att alla tre måltexterna stryker samma enhet. När pertes förekommer är det i många fall tal om pertes i form av *économie* och det handlar då inte om några stora förändringar. I passage 2 stryks till exempel enhet 69:1 som består av *eh bien* ("nåväl") i alla tre texterna. Det är uppenbarligen så att informationen i 69:1 av samtliga översättare inte ses som en bärare av semantisk information som är viktig att överföra till målspråket. Det förekommer även pertes där mer betydande delar av budskapet försvinner. Exempel 12 nedan är ett exempel på det senare och även här handlar det om Constitutions förehavanden:

Exempel 12 (48:5 – 48:7)

	[...] Constitution, som kommer snigende.	Perte
[...] Constitution qui passe avec le ventre qui traîne par terre.	[...] går Constitution forbi med magen slepende i gulvet.	Traduction littérale
→	[...] går Constitution forbi med magen släpande i golvet.	Traduction littérale

Exempel 12 beskriver hur Constitution passerar på väg till en fåtölj. Här har den norska och den svenska måltexten en traduction littérale med participkonstruktion, medan den danska texten av någon anledning utelämnar informationen om Constitutions fysik. Det är möjligt att *snigende* skall kunna ses som en *équivalence* som skulle kompensera för denna perte och visa att hon går sakta, men *snigende* skulle lika gärna kunna beskriva en katt som smidigt tar sig fram. Onlineversionen av *Den Danske Ordbog* beskriver *snige* som att "bevæge sig langsomt, lydløst og ubemærket". Constitution rör sig långsamt och säkert också ljudlöst, men vi vet inte om Constitution försöker smyga obemärkt.

I textmaterialet förekommer också i vissa fall pertes när ett textsegment verkar speciellt svårtolkat och inte skulle ge en översättning med någon direkt mening i måltexten. I passage 1 förekommer ett sådant parti när Paloma skriver vad hennes dagbok skall handla om:

Exempel 13 (P1: 21:1–7)

	<i>Dagbog over bevægelser i verden</i> er helliget menneskenes bevægelser, kroppe eller, hvis jeg virkelig ikke kan finde noget at sige om dem – tingene [...]	Modulation
<i>Le journal du mouvement du monde</i> sera donc consacré au mouvement des gens, des corps, voire, si vraiment il n’y a rien à dire , des choses [...] →	<i>Dagboknotater om verdens gang</i> skal alltså være viet til menneskens og kroppenes gang, eller til og med, hvis det virkelig ikke er noe å utsette på dem , til tingene.	Modulation
	<i>Dagbok över världens rörelse</i> kommer alltså att ägnas åt rörelser hos människor, kroppar, ja, kanske till och med hos tingen [...]	Perte

I exempel 13 har man stött på ett problem om hur *si vraiment il n’y a rien à dire* skall översättas och om det skall syfta framåt eller bakåt. Den danska texten har valt en modulation som ligger mycket nära en traduction littérale. Denna skall möjligen tolkas så att Paloma kommer att skriva om tingen om det inte finns något att säga om människors och kroppars rörelser. I den svenska måltexten har man sett detta inskott som problematiskt, eller mindre viktigt och strukit det. I den norska texten har man valt en konstruktion som är mer svårtolkad än källtexten med *hvis det virkelig ikke er noe å utsette på dem*. *Utsette på* betyder enligt onlineversionen av *Bokmålsordboka* ”prykkfri” och ”uklanderlig” och det går inte att veta om hon inte kommer att skriva om rörelser eftersom de är perfekta, eller om hon kan tänka sig att skriva om tingen om hon inte kan beskylla dem för någon imperfektion. Det kan nämnas att man i den amerikanska översättningen har *if there is really nothing to say* och har valt en traduction littérale, men också den är något oklar.

Ett annat exempel på perte som kompenseras med gain i en annan enhet förekommer i enheterna P3 11:12–15: *des barrières que la société place sans cesse sur nos risibles chemins* (”barriärer som samhället oavbrutet placerar på våra skrattretande vägar”) som i den danska måltexten översätts med *de sociale barrierer som samfundet med så stor opfindsomhet sætter mellem mennesker*. Här har både *sans cesse* och *risibles chemins* strukits i den danska måltexten, men bortfallet av den senare enheten har möjligen kompenserats genom att samhället *med stor opfindsomhet* sätter upp barriärerna i fråga. Detta kan ju ha en ironisk klang och kan då möjligen till viss del motsvara det semantiska värdet i *risibles*.

5.2.3 Specialfall och metoder i kombination

En analys som kategoriserade och tog hänsyn till metoder i kombination hade kanske varit det allra mest rättvisande i den kvantitativa analysen, men denna kategori hade blivit mycket vid och oöverskådlig. Fall som innehållit metoder i kombination har ofta varit svåra att kategorisera och nedan behandlas sådana specialfall. Det finns flera fenomen i alla tre passagerna som har varit svåra att

kategorisera. Som tidigare nämnts i exempel 2 förekommer en situation där Palomas mamma sitter på armstödet på soffan och talar med sin man. Efter att Paloma beskrivit denna situation skriver hon följande om sin mamma:

Exempel 14 (P1 30:6–12)

	[...] familieklichéen venstre-intellektuel feminist [...]
[...] dans la famille stéréotype je demande la grenouille intellectuelle de gauche [...] →	[...] i familieklisjéen kaller jeg frem den-venstreintellektuelle-frosken. [...] i familien Stereotyp begär jag den vänstervridna intellektuella hycklerskan [...]

I exemplet ovan handlar det av måltexterna att döma uppenbarligen om en svårtolkad formulering och kanske är det meningen att källtexten skall bidra med utrymme för tolkning. Den svenska texten tolkar Palomas utsaga som att det handlar om ett löjliga familjen-spel och att spelaren då begär att få mamman i familjen, en mamma som antagligen då skulle vara en *grenouille intellectuelle de gauche*. I den svenska texten ses också substantivet *stéréotype* i den franska källtexten, som ett adjektiv och där har vi fråga om en transposition. Det franska adjektivet är ju ”stéréotypé”, men är, liksom *avant-garde* ovan, ett begrepp som tenderar att vara mycket adjektiviskt³¹. Det kan vara möjligt att källtexten vill lämna utrymme för att en sådan person skall finnas i varje stereotypt hushåll. Tidigare i det kapitel som passage 1 består av har man talat om att pappa Josse förenar två stereotyper när han försöker vara en vanlig, alldaglig man, samtidigt som han är minister och att *stéréotype* därför är ett nyckelord. Den svenska texten har valt att ge familjen efternamnet *Stereotyp*. Valet att använda *kliché* och *klisjé* i den danska och den norska måltexten kan möjligen inte ses som en traduction littérale då detta begrepp kan ha andra betydelser än *stéréotype* och då är det möjligt att se detta som en modulation. I den norska texten ger formuleringen *kaller jeg frem* inte kopplingarna till ett spel och det är möjligt att se detta som en perte. Den norska texten har alltså valt att lämna ett utrymme för tolkning av vad som egentligen menas. I den danska texten förekommer en perte där subjektet helt försvinner och vi slipper problemet med att tolka vad *je demande* har för roll. Denna perte innebär också en transposition då konstruktionen blir helt nominal.

När det gäller källtextens *intellectuelle de gauche* ligger den danska måltexten närmast källtexten med en traduction littérale där Dorph Stjernfelt har tagit med källtextens bindestreck i *venstre-intellektuel*. Den norska texten har också en traduction littérale, men där finns inte något bindestreck med och det gör att texten avlägsnar sig något längre från källtexten. Den svenska texten har en modulation i och med att *intellectuelle de gauche* får en mer negativ klang då det semantiska värdet i *intellectuelle* försvinner och istället blir *vänstervridna*. Det är dock i det här stycket kanske ordet *grenouille* som visar på de största variationerna mellan de tre måltexterna. Den svenska väljer att tolka det som att *grenouille* är en förkortning av uttrycket ”grenouille de bénitier” som betecknar en överdrivet from person, som ofta är en hycklare. Översättningen får därmed en än mer pejorativ betydelse i och med att ”vänstervridna” blir en bestämning till ”hycklerskan”, ett ord som i det skandinaviska lutherska sammanhanget får sägas ha starka negativa konnotationer. Den norska texten har en traduction littérale med *frosken* och spekulerar inte i vad *grenouille* kan betyda utöver just ”groda” i franskan. Den danska texten väljer att dra paralleller till informationen tidigare i kapitlet där mamman visar sin ovilja mot att Herr Josse sitter framför soffan och dricker öl, äter korv och ser på rugby och här översätts

³¹ Se ”Le Nouveau Petit Robert” (1995) på uppslagsorden ”avant-garde” och ”stéréotype”.

grenouille mycket fritt till *feminist*. Här är avlägsnandet från källtexten mycket stort, men det går inte att säga att det handlar om en adaptation, eftersom det inte handlar om att anpassa något till målspråkskulturen. En feminist skulle i det här fallet inte vara vanligare i Danmark än i Paris. Det blir då kanske hellre fråga om en modulation eftersom perspektivet förändras. Vid tveksamma fall konsulteras här en fjärde översättning, nämligen den amerikanska, och den har: *In her holier than thou left wing intellectual pose*, som även den visar på en mycket fri översättning, men också den alluderar till religion.

Exempel 14 ovan innehåller alltså en mängd olika metoder och en uppdelning i översättningsenheter på en lexikal nivå skulle kunna se ut så här:

Fransk källtext	Dansk målttext (metod)	Norsk målttext (metod)	Svensk målttext (metod)
1 dans →	☞ (perte)	i (littérale)	i (littérale)
2 la famille →	familie- ((transposition) + littérale)	familie- ((transposition) + littérale)	familjen (littérale)
3 stéréotype →	klichéen (littérale)	klisjéen (littérale)	stereotyp (littérale)
4 je demande →	☞ (perte)	kaller jeg frem (modulation)	begär jag (littérale)
5 la grenouille →	feminist (modulation)	den...frosken (littérale)	Den...hycklerskan (modulation)
6 intellectuelle →	-intellektuel (littérale)	-intellektuelle (littérale)	☞ (perte)
7 de gauche →	venstre- (littérale)	-venstre- (littérale)	vänstervridna (modulation)

På en indelning på en lexikal nivå skulle vi behöva dela på *familie-* och *klichéen/klisjéen* i den danska och den norska målttexten och då se *familie-* som en attributiv bestämning till *kliché/klisjé*, vilket skulle innebära en transposition om Vinay och Darbelnet hade ansett satsdelsväxling vara transpositioner. Samtidigt skulle det vara en traduction littérale, eftersom det handlar om en ordagrann översättning och har här kategoriserats som en sådan. En sådan uppdelning gör dock att traduction littérale blir felrepresenterad i statistiken, men för att studera vilka ”element” i måltexterna som motsvarar källtextens översättningsenhet, är en sådan uppdelning av sammansättningar nödvändig här och i ett fåtal fall till. Indelningen ovan är dock endast ett förslag och när en indelning görs på så låg nivå som den lexikala är det svårt att få en överblick över sammanhanget och det är lätt att det ser ut som att texten är mer littérale än vad den egentligen är. Enhet 5 är den enhet där den svenska och den danska texten avlägsnar sig mest från källtexten vad gäller ordval, men man har försökt finna ett begrepp som skulle kunna fånga det som Paloma vill säga om sin mor.

När Enqvist tillfrågades om översättningsprojektet bifogade hon en lista som Barbéry sammanställt med frågor från översättare om olika partier i källtexten. När det gäller exempel 14 ovan var detta

föremål för en sådan fråga³² och Barbéry svarade att det handlade om ett löjliga familjenspel och att Solange Josse skall ses som en hycklerska som bara blint lever för sin status som vänsterintellektuell. I det här fallet bör alltså den norska texten, trots en traduction littérale, poängsättas som mycket avlägsen källtexten.

Hur gör man då när måltexterna visar på felöversättningar eller översättningar med ord som semantiskt inte har något med källtextens formuleringar att göra? Ett exempel på detta förekommer i passage 1 när den norska texten har valt en speciell lösning. Den handlar om att Paloma inte vill gå till sitt rum eftersom hennes syster Colombe lyssnar på musik i det intilliggande rummet. Paloma beskriver hennes musik så här.

Exempel 15 (P1 32:9–13)

[...] de la musique censément avant garde éclairée du V ^e [...] →	[...] avanceret femte-arrondissement-avangardemusik [...] [...] angivelig opplyst musikk fra 400-tallet [...] [...] så kallad avantgardisk och upplyst musik från det intellektuella och trendiga femte arrondissementet [...]
--	--

I nominalfrasen ovan är den syntagm som avviker mest från källtexten *fra 400-tallet*. Denna enhet kommer då att bli den ”tyngsta” och göra att hela exemplet ovan skulle kategoriseras som en adaptation på nivån message. Det är möjligt att läsarna i Norge inte skulle vara bekanta med Paris indelning i arrondissement och att strategin att översätta *V^e* med *400-tallet* då skulle vara en adaptation. Musik från 400-talet skulle möjligen inte klassas som avantgardistisk med dagens mått mätt och det är högst troligt att det är fråga om en felöversättning och då är det något mer oklart om det enligt Vinay och Darbelnets metoder går att klassificera vilken metod som används. En modulation i form av perte skulle då ligga nära till hands, eftersom betydelsen förändras, men denna enhet med *V^e* har i den kvantitativa analysen kategoriserats som ett specialfall. En numrerad découpage av texten fördelade på de tre språken, som illustrerades i avsnitt 4.1.2, skulle kunna ge följande analys av exempel 15:

³² page 36 : je demande la grenouille-intellectuelle-de-gauche – pourquoi je demande ? Et pourquoi grenouille ?

"Je demande la/le..." est l'expression qu'on utilise quand on joue au jeu des 7 familles : "je demande le père", "je demande la mère", etc. Est-ce que vous connaissez ce jeu ? Sinon, je vous l'expliquerai en détail.

"Grenouille" est utilisé ici comme dans "grenouille de bénitier" = vieille dame toute fripée qui passe son temps à la messe et qui a fait de Dieu le seul pôle de sa vie, au détriment des plaisirs de la vie et du corps. Appliqué à Solange Josse, ça donne l'idée d'une intello de gauche qui ne vit que pour son statut d'intello de gauche, avec dévotion, aveuglement et au détriment de la vie elle-même.

1		2	3	4	5
De la musique		censément	avant garde	éclairée	du V
2	4	3		1	5
Angivelig	opplyst	avantgardistisk		musik	fra 400-tallet

- 1: littérale
- 2: littérale
- 3: transposition
- 4: littérale
- 5: adaptation

En *découpage* där enheterna och dess motsvarigheter i måltexten numreras visar även skillnader i ordföljd och i det norska fallet ovan har skillnaderna mest att göra med att man i de germanska språken har framförställda adjektiv. Alla källtextens enheter finns representerade i den norska måltexten ovan.

I den danska texten har nominalfrasen *avanceret femte-arrondissement-avangardemusik* på grund av bindestrecken ersatts av en konstruktion innehållande endast två graford. En uppdelning efter källtextens enheter skulle då kunna se ut på följande sätt:

1		2	3	4	5
De la musique		censément	avant garde	éclairée	du V
2→∞	4	5		1, 3	
	Avanceret	femte-arrondissement-		avangardemusik	

- 1: littérale
- 2: perte
- 3: littérale
- 4: modulation
- 5: transposition

Det är möjligt att se *avanceret* som en modulation av källtextens *éclairée* och då skulle det när det gäller enhet 4 handla om en modulation där perspektivet förskjuts en aning, eller snarare en stor betydelseglidning då *avanceret* och *upplyst* inte är synonyma utan endast överlappar. Helt klart är att den danska texten har en *perte* när det gäller enhet 2 i och med att Paloma inte längre resonerar om huruvida Colombe lyssnar på upplyst och avancerad musik eller inte. När det gäller *avangarde* är ju detta egentligen ett substantiv, men det får ändå sägas numera ha sådan status av ett adjektiv att det inte skall handla om någon transposition i det här fallet. Det är inte fråga om Vinay och Darbelnets emprunt här eftersom det inte är ett lån som introducerats i måltexten i och med den här översättningen, utan det är ett begrepp som redan har funnits i det danska språket under lång tid. (Dock är *avangarde* utan t enligt *Den Danske Ordbog* en ej vedertagen stavning, men det kan vara ett tryckfel.) Det betyder att översättningsenhet 3 blir en traduction littérale. En transposition kan det dock vara fråga om när det gäller enhet 5 eftersom man i källtexten har en prepositionsfras och man i den

danska har en renodlad nominalfras. *femte-arrondissement* kan också ses som mer en attributiv bestämning till musik och då fungera som adjektiv. Vinay och Darbelnets metod ger här alltså utrymme för tolkning, men deras metod visar i det här fallet ganska stora skillnader i användningen av metoder i de olika texterna. Jämfört med den norska texten är den danska texten här närmare källtexten semantiskt, men mer avlägsen strukturellt.

I den svenska måltexten finns konstruktionen: *så kallad avantgardistisk och upplyst musik från det intellektuella och trendiga femte arrondissementet*. En likadan analys av den svenska måltexten skulle kunna ge följande lösning:

1		2	3	4	5
De la musique		censément	avant garde	éclairée	du V
2	3		4	1	5
Så kallad	avantgardistisk och		upplyst	musik	från det intellektuella och
trendiga femte arrondissementet					

- 1: littérale
- 2: littérale
- 3: littérale
- 4: littérale
- 5: modulation i form av gain

I den svenska texten finns samtliga enheter representerade. Skulle den svenska översättningen ovan analyseras i sin helhet skulle det antagligen bli fråga om en modulation, då den svenska texten här innehåller gains i form av amplification, där det förklaras vad det femte arrondissementet är. Översättningsenhet 5 innehåller alltså en stor gain i form av all den tillagda informationen. I exemplet ovan förekommer en hel del fall av traduction littérale, men att en traduction blir just littérale när det handlar om översättningsenheter som motsvaras av ett enda graford säger i det här fallet inte något om översättarnas strategier. Däremot är det möjligt att via en traduction littérale studera vilka ord översättarna valt när det finns synonymer. I fallen ovan har man i flera fall valt de etymologiskt besläktade orden. När det gäller exempel 15 ovan var även detta föremål för en fråga till Barbéry om det rörde sig om femte arrondissementet eller det femte århundradet och enligt henne skall det handla om det femte arrondissementet³³.

I det analyserade textmaterialet finns översättningar som inte tycks befogade och då inte passar in i någon av Vinay och Darbelnets strategier. Ovan träffade vi till exempel på fenomen som den sjätte våningen, avantgardistisk musik från 400-talet. När det gäller sådana fall förtjänar översättningsenheterna P2 13:6–10 uppmärksamhet:

³³ p.36 (lignes 9~10 de haut) : *musique censement avant-garde eclairee du Ve : Ve siecle ou Ve arrondissement?*

Vème arrondissement, l'arrondissement intellectuel branché.

Exempel 16 (P2 13:6–19)

	[...] en body snatcher fra det ydre rum, hvis efterretningstjeneste lader noget tilbage at ønske [...]
[...] extraterreste transformiste qui dispose d'un service de renseignement qui laisse à désirer [...]	[...] utomjordisk forvandlingskunstner med en efterretningstjeneste som ikke er på høyden [...]
[...] →	[...] klonad men mindre välunderrättad utomjording [...]

I exempel 16 talas det om en *extraterreste* ("utomjording") som har fått otillräckligt med information för att kunna utföra sitt uppdrag. I den danska måltexten omtalas denna utomjording som en *body snatcher* och det är läge att fråga sig vad som befogar denna översättning. Med hjälp av en internetsökning³⁴ kommer man fram till att en "body snatcher" är ett fenomen som introducerades av R. L. Stevenson i en novell från 1884 och är en person som stjälar döda kroppar för att sälja dem till obduktion. I den danska texten skall *body snatcher* i det här fallet antagligen betyda en rymdvarelse som har tagit sig Chabrots människoskepnad genom att stjäla hans kropp. Eftersom denna nya betydelse av *body snatcher* verkar introduceras med översättningen av romanen, borde denna metod kunna klassificeras som en adaptation. Det handlar dock inte om att anpassa något fenomen i texten till dansk kultur, då *body snatcher* inte är något specifikt danskt fenomen. Det rör sig då snarare om en ändring av perspektivet och en modulation. Kanske rör det sig också helt enkelt om en betydelseutvidgning av termen *body snatcher* från den danska översättarens sida. Exempel 16 visar också på de problem som en analys som bygger på en indelning av källtexten i översättningsenheter som skall kunna analyseras på samtliga tre språk. I exemplet ovan hade den svenska texten behövt analyseras på en högre nivå än den danska och norska eftersom man valt att förkorta. Det blir en orättvis andel pertes i den svenska texten med tanke på att huvudbudskapet finns kvar, men i en något mer ekonomisk form, eftersom man tagit bort det som har med underrättelsetjänsten att göra.

Vid en studie på lexikal nivå är det tydligt att den svenska texten har valt en traduction littérale när det gäller *extraterreste*. Den danska texten har här en prepositionsfras i ett efterställt attribut till huvudordet *body snatcher* och därmed en typ av transposition, precis som den norska som beskriver den enhet som har att göra med utomjording i ett adjektivattribut³⁵ till *forvandlingskunstner*. Man har alltså valt att transponera både *extraterreste* och *transformiste* genom att låta dem byta ordklass med varandra. Den svenska utomjordningen har blivit *klonad* och här får det sägas röra sig om en modulation, eftersom perspektivet då förskjuts en aning. Dessutom väljer den svenska texten att göra större strukturella ingrepp än de andra texterna. Man väljer att introducera ett adversativt förhållande mellan *klonad* och *underrättad*. Ett *men* skulle kunna signalera att en klonad utomjording normalt borde vara välunderrättad, men inte vara det just i det här fallet. Underrättelsetjänsten förvandlas istället till participet *välunderrättad* och den information som finns i enheten *qui laisse à désirer* återfinns i den svenska källtextens *mindre*. Det skulle alltså vara tal om transpositioner, men de stora

³⁴ Sökning gjord på AltaVista och Google 2011-04-09.

³⁵ De grammatiska termerna används såsom de definieras av Jørgensen och Svensson i "Nusvensk Grammatik" (1987).

strukturella skillnaderna och olika uttryckssätten skulle ändå göra att det hela borde ses som *équivalence*. När det gäller *qui laisse à désirer* i danskan och norskan ligger här den danska översättningen närmast källtexten, eftersom man också valt en verbal konstruktion. Denna har dock blivit transitiv i och med att *noget* har lagts till. Här det fråga om en obligatorisk modulation. I den norska texten har man valt en *équivalence* i och med uttrycket *ikke være på høyden*. Formuleringen *qui dispose de* har man valt att ägna mindre uppmärksamhet och i den norska och danska texten översatt med ett pronomen. I den här studien har den metoden klassats som en modulation i form av en *perte*, men detta kan diskuteras närmare. I den svenska texten skulle *qui dispose de* motsvaras av måltextens *men* och ingå i den *équivalence* som identifierats.

Slutligen skall exempel 17 utredas. I passage tre samtalar Renée och Olympe Saint-Nice om Constitution. Här förekommer ett parti där Renée förförs av medicinsk terminologi och reflekterar över vad som skiljer litteratur och medicinsk terminologi åt. Detta parti har bjudit översättarna en del utmaningar och analyseras i exempel 17 nedan i sin helhet. För att underlätta analysen delas källtexten in i översättningsenheter som numreras 1–24.

Exempel 17 (P3 28:3–27)

1 [...] j'aime |2 lire les notices de médicaments, |3pour le répit |4 né de |5 cette précision |6 dans le terme technique| 7 qui donne |8 l'illusion |9 de la rigueur, |10 le frisson |11 de la simplicité |12 et convoque |13 une dimension |14 spatio-temporelle |15 de laquelle |16 sont absents |17 l'effort |18 vers le beau, |19 la souffrance créatrice |20 et l'aspiration |21 sans fin |22 et sans espoir |23 à |24 des horizons sublimes. →

[...] holder jeg også af at læse de små indlægssedler i medicinæskerne – på grund af denne præcision i fagtermerne, der giver indtryk af den samme stramhed. Enkelhedens kuldegysninger fremmaner en dimension i tid og rum, hvorfra enhver forestilling om kampen for skønhed og den umulige og håbløse skabende længsel etter det sublime er bandlyst.

[...] jeg liker å lese anvisningene på medisiner. Jeg får et pusterom på grunn av presisjonsnivået i de tekniske vendingene, som gir en illusjon av strenghet. Enkelheten får meg til å grøsse av fryd, og jeg ser for meg en dimensjon i tid og rom hvor man ikke streber etter skjønnhet, og hvor den skapende lidelsen er fraværende, i likhet med all endeløs og håpløs higen etter sublime horisonter.

[...] älskar jag att läsa bipackssedlar i läkemedelsförpackningar, för att den exakta fackterminologin med dess till synes glasklara och hisnande konkreta språk känns så befriande och öppnar nya dimensioner i tid och rum, där sådant som skönhetsstråvan, skaparvånda och våra lika enträgna som fåfänga ambitioner lyser med sin frånvaro.

När exempel 17 ses i sin helhet är det lätt att se att översättarna har valt ganska olika lösningar och samtidigt har fått ta fram ett något poetiskt språk. Vid en indelning i enheter och en analys på lexikal nivå förlorar man detta sammanhang, men en sådan *découpage* är ändå ett sätt att analysera texten för att identifiera översättningsmetoder.

Enhet 1 orsakar inte stora problem, men att *aimer* är ett verb som motsvarar både *älska*, *like* och *holde af*, gör att de skandinaviska översättarna måste göra ett val som innebär en formulering med lägre extension och högre intention än källtexten. Den svenska texten har valt ett starkare uttryck än den danska och norska texten. Här har ändå *älskar* och *aimer* bedömts som *traduction littérale*, eftersom ett ord motsvaras av ett mycket närbesläktat ord i målspråket. I den danska måltexten har man valt ett annat sätt att uttrycka sig och denna har bedömts som en *équivalence*.

I enhet 2 väljer man i den svenska och danska texten att komplettera med en *gain* i form av att lägga till att det handlar om *indlægssedler* och *bipackssedlar* som följer med medicinen, medan man i den norska än en gång väljer en *traduction littérale* och ligger nära källtexten.

Enhet 3 och 4 har uppenbarligen varit ett problem i källtextförståelsen och man har valt olika lösningar. När det gäller enhet 3 och 4 – *pour le répit né de* (kan mycket källtextnära översättas till ”för den respit född av”) – har man i den danska valt att översätta enhet 4 med *på grund af*, medan enhet 4 inte återfinns i den danska texten och motsvaras av en *perte*. I den norska och svenska finns de med i och med konstruktionerna *jeg får ett pusterom på grunn av* och *känns så befriande för att*. Här är båda tolkningarna fria, men den norska håller sig närmare källtexten med en mer nominal konstruktion och ett *pusterom* ligger närmare *répit* än *befriande*.

Enhet 5 återfinns i den norska och danska texten något tydligare i den svenska, eftersom man använder de etymologiskt besläktade *præcision* och *presisjon*-. I den svenska måltexten motsvaras enhet 5 av *den exakta*, vilket innebär både en modulation och en transposition, men har kategoriserats som en transposition eftersom den är ”tyngst”.

Man talar i enhet 6 om en *terme technique* och det är intressant att man i några rader tidigare i passagen (P3 23:7–8) har talat om att Constitution hade blod i urinen i tekniska termer. I den danska texten har man då valt att översätta källtextens *ses urines étaient faiblement hémorragiques* med *urinen var let hæmmorhagisk*. I den svenska texten har man däremot velat göra om det hela till ett än mer vetenskapligt utlåtande och dessutom valt att nominalisera: *urinen tydde på att det föreligger makroskopisk hematuri*, medan den norska har valt att förenkla det hela till *hun hade små blodansamlingar i urinen*, vilket är en anpassning för läsarna. I det exemplet har alltså den danska texten valt en *traduction littérale* och behållit den stilnivå som källtexten har.

Går vi vidare till enhet 10 och 11, *le frisson de la simplicité* (”enkelhetens rysning”), ser man här olika lösningar. I den svenska texten är det svårt att avgöra om *hisnande* på något vis skall ses som en motsvarighet till denna enhet, eller hur det egentligen förhåller sig. Den danska texten lägger sig närmast med *enkelhedens kyldegysning*, som innehåller en *gain*, eftersom det går att rysa utan kyla. Den norska texten har konstruktionen *får meg till å grøsse av fryd* och har valt att transponera samtidigt som man har en *gain* i form av *av fryd*, som inte finns med i källtexten.

Nästa enhet av intresse i exempel 17 är nummer 16, *sont absents* (”är frånvarande”). I den danska och svenska texten har man valt att placera denna enhets motsvarighet i slutet av meningen. Det förekommer en betydelseglidning i den danska texten då man översätter enhet 16 med *bandlyst*, som ger en annan innebörd än *sont absents*. Den svenska måltexten har en konstruktion som bör ses som en

équivalence, med *lyser med sin frånvaro*. Den norska texten har *er fraværende*, vilket får ses som en traduction littérale om man ser *fraværende* som ett adjektiv och inte som ett particip.

Den svenska texten avviker från de två andra texterna i slutet av exempel 17 och väljer till exempel att helt ta bort enhet 21 med *horizons sublimes*. I den norska texten återfinns dessa horisonter än en gång i en traduction littérale och återges i den danska texten med en partiell perte i *det sublime*. I textavsnittet som återges i exempel 17 ovan gavs, i den subjektiva graderingen av det semantiska avlägsnandet från källtexten, den svenska måltextern 50, den danska 42 poäng och den norska 34.

5.2.4 Sammanfattning av analysen av översättningsmetoderna

Sammanfattningsvis kan sägas att analysen ovan i mångt och mycket har handlat om specialfall och kategoriseringsproblem, men även visat på både olikheter och likheter i val av metoder. På så vis speglar exemplet ovan resultaten från den kvantitativa analysen. Genom att diskutera exemplet på flera olika nivåer har skillnader och likheter som är värda uppmärksamhet blottlagts. Analysen visar på både likheter och skillnader i val av metod. Bland likheterna märks det att man till stor del valt att översätta talspråk och idiomatiska uttryck med *équivalence* i alla tre språken, men att den norska texten i en större utsträckning använder ett motsvarande uttryck i målspråket som har lika mycket status som ett idiomatiskt uttryck som källspråkets uttryck. Pertes i form av *économie* tycks vara en likhet mellan de tre måltexterna. I en jämförande analys är det lätt att intressera sig för skillnaderna och i analysen ovan är det mest dessa som har berörts. Bland skillnaderna syns det tydligt att den danska måltextern stryker fler enheter än de andra texterna och siffrorna från den kvantitativa analysen gör sig påmind. Analysen ovan visar också på skillnader i val av metod när det handlat om partier i källtexten som varit svårtolkade eller tvetydiga. För att komplettera resultaten från den mer kvalitativa analysen ovan får översättarna i avsnitt 6 nedan själva komma till tals om själva översättningsprojektet.

6. Översättarna om projektet

I avsnitt 2 ”Syfte” uttrycktes det att skulle kunna vara fördelaktigt att ta reda på en del om översättningsprojektet och de situationella faktorer som kan ha influerat översättningarna. Som nämnts ovan gavs de skandinaviska översättningarna av *L'élégance du hérisson* alla ut 2009. För att ta reda på en del om de situationella faktorer som kringgärdat översättningsprojektet försökta jag kontakta både förlagen som givit ut romanen och översättarna som översatt den i de tre länderna. Det var inte möjligt att få alla förlag att svara, men samtliga översättare svarade och en av översättarna äger bokförlaget där romanen publicerades. Till översättarna ställde jag via e-mail frågor som handlade om själva översättningsuppdraget och projektet, men inte berörde själva måltexterna i detalj. Det handlade i huvudsak om tre frågor:

1. Fick du några instruktioner från förlaget innan du påbörjade översättningen?
2. Hade du under översättningens gång tillgång till någon annan översättning av romanen?
3. Arbetade du efter någon särskild översättningsteori eller översättningsfilosofi när du översatte *L'élégance du hérisson*?

Den sista frågan var tänkt att kunna ge en indikation på hur medvetna översättare är om forskning och teorier inom området (jfr Chesterman & Wagner 2002). (Vinay & Darbelnets metoder var ju från början tänkta som ett praktiskt tillvägagångssätt för översättarstudenter och utan att nämna dessa namn i frågorna hade det varit intressant om någon av översättarna faktiskt arbetade efter deras modell.) Då frågorna ovan är tämligen breda erhöll jag olika grad av uttömmande svar och en del av dem kommer jag att redovisa nedan för den fortsatta diskussionen. Samtliga översättare har samtyckt till att bli citerade och att deras svar redovisas.

I e-mailkontakt med **Kjell Olaf Jensen**³⁶ framkom det att han inte hade använt någon annan översättning i sitt arbete. Jensen resonerar så att det visserligen kan vara till hjälp att ha andra översättningar till hands, men att det också kan vara ett hinder: ”Tilgang til andre oversettelser kan selvsagt være til hjelp for å løse enkelte vanskelige problemer, men samtidig skaper det andre problemer, f.eks. faren for å hekte seg for mye opp i en dansk, svensk, engelsk eller annen tekst, slik at det virker inn på den norske teksten”. Han anger att han inte heller fått några instruktioner från varken norskt eller franskt förlag och heller inte författaren själv. Han vill dock framhålla att det finns författare som vill ha ett ord med i laget och ger instruktioner till översättarna, men att detta ofta inte blir lyckat då språk skiljer sig åt. Han jobbar helst utan instruktioner, men vill gärna ha möjlighet att kontakta författare och förlag för att få hjälp med specifika problem. Jensen säger sig inte använda någon speciell översättningsteori:

Jeg bruker heller ingen bestemt oversettelsesteori eller -strategi bevisst, men trekker først og fremst på 35 års erfaring – etter anmeldelsene og diverse priser å dømme ofte med godt resultat. (Dagens selvskrut – unnskyld.) Som i mange andre sammenhenger tror jeg det er viktig å kjenne teorier og regler, men først og fremst for å kunne opptre fritt i forhold til dem, i bevissthet om hva man gjør.

Jensen har alltså varit helt självständig i sitt arbete och nämner inte att han under arbetets gång skulle ha kontaktat författaren eller någon annan översättare.

När det gäller den svenska översättningen var det utöver frågorna ovan nödvändigt att fråga hur de två översättarna hade delat upp arbetet mellan sig. **Marianne Öjerskog**³⁷ svarar att hon blev tillfrågad av Helén Enqvist (som också är en av bokförläggarna på Sekwa) om hon kunde översätta portvakten Renées röst då hon själv redan hade valt Paloma. De hade kontinuerlig kontakt under arbetets gång, men ingen korrespondens om formuleringar eller liknande, eftersom karaktärerna har sina distinkt avgränsade kapitel i romanen. Därefter granskade de varandras delar och kom med kommentarer och efter detta följde en ”[o]msorgsfull manusgenomgång och korrekturläsning [...]”. När det gällde frågan om instruktioner från förlaget, svarar Öjerskog att deadline reglerades genom kontraktet och att hon fick instruktioner med Sekwas språkliga policy gällande översättningar om till exempel sårskrivningar och att hon fick komma med synpunkter på denna och att de senare enades om bästa lösning. Öjerskog fick ingen information om tänkt målgrupp, utan skaffade sig själv en idé om denna genom att på internet läsa om den franska utgåvan i form av recensioner, intervjuer med författaren och om den planerade filmatiseringen. Öjerskog skriver att hon, tillsammans med övriga översättare (som hon anger var ett tiotal) hade möjlighet att kontakta Barbery via ett så kallat Google-konto och att Barbery svarade omgående. Här kunde man även se de frågor som andra översättare ställt och vilka

³⁶ *Kjell Olaf Jensen, översättare. E-mail av den nionde mars 2011.*

³⁷ *Marianne Öjerskog, översättare. E-mail av den 15 mars 2011.*

svar de fått. Denna möjlighet till kontakt med översättaren beskriver Öjerskog som mycket värdefull och att Barbery var mycket angelägen om att utreda snårigheter. Öjerskog skriver att hon under arbetets gång hade tillgång till den engelska översättningen av romanen som gjorts av amerikanskan Allison Anderson³⁸.

Helén Enqvist³⁹ berättar att hon är en av ägarna till förlaget Sekwa och att en av anledningarna till varför hon och Johanna Daehli startade förlaget var att hon själv skulle få välja vilka böcker hon skulle översätta. Hon hade först tänkt översätta *L'élégance du hérisson* själv, men att det inte gick eftersom det var så mycket jobb med företaget. Hon tyckte mycket om romanen och ville ändå vara med och översätta och hon valde därför att dela översättningen med Öjerskog. Att de delade upp romanen efter berättarröst var en logisk uppdelning. Öjerskog drog det tyngsta lasset eftersom Renée har ordet i ungefär två tredjedelar av romanen. Eftersom romanen var mycket viktig för företagets fortsatta existens lades mycket resurser ned på översättningen. Det sattes upp en deadline och efter översättningen var klar granskade Enqvist och Öjerskog varandras delar och Cecilia Frankén granskade hela måltexten. Enqvist hade tillgång till både den amerikanska översättningen och Jensens norska när hon översatte. Hon nämner att hon annars inte vill titta på andras översättningar, men att det var bra att möjligheten till detta fanns eftersom *L'élégance du hérisson* inte är någon lätt text. Ovan berättade Öjerskog om det Google-konto som fanns med möjlighet att ställa frågor till författaren och Enqvist berättar att Barbery sammanställde alla frågor som ställts av de författare som hade tillgång till detta konto och att hon själv också använde detta medium för att ställa frågor till Barbery. Hon nämner också att romanen översatts till 40 olika språk. När det gäller frågan om Enqvists översättarfilosofi och teori tycker hon att devisen ”så troget som möjligt och så fritt som nödvändigt” är bra. Hon tror att de flesta översättare mer eller mindre har sina egna strategier, men att de inte medvetet direkt kan härleda dessa till en viss källa. Enqvist har översättarutbildning från både Uppsala universitet och Södertörns högskola och har fått med sig teorier framför allt från Uppsala, men hon arbetar inte efter någon uttalad teori och tror heller inte att andra översättare gör det. Enqvist är medveten om problemet att man när man översätter från franska lätt kan drabbas av substantivsjuka och väljer ofta verbala konstruktioner istället. Dessutom är hon medveten om att man kan stryka många possessiva pronomen i den franska källtexten. När det gäller niande i franska texter skriver Enqvist att hon helst behåller niandet och inte väljer att, i alla fall i det här fallet, att ta texten till läsaren, kanske på grund av att hon bott i Frankrike.

När det gäller instruktioner från förlaget fick den danska översättaren **Agnete Dorph Stjernfelt**⁴⁰ en deadline, men inga önskemål om en tilltänkt publik. När hon översatte hade hon både den engelska och norska översättningen att konsultera när hon körde fast. Stjernfelt föreslog själv för Tiderne Skifter att hon skulle översätta boken eftersom hon var ”vild med den”. Stjernfelt har varit ganska fri i sitt översättningsuppdrag. Hon har inte haft någon kontakt med Barbery och förlaget kom inte med några större synpunkter på hennes översättning, förutom att hon inte skulle översätta det som Renées fader sade till jylländsk dialekt och att hon då fick ta bort det. Stjernfelt nämner att hon hade en del specifika problem med just *Pindsvinets elegance*:

Portnersken er meget optaget af grammatik og korrekt grammatik og grammatiske fejl. Da man ikke blot kan oversætte de konkrete eksempler på forkert grammatisk brug fra dansk til fransk (på grund af

³⁸ Anderson berättar att "it was actually when we were working very closely with Muriel Barbery and the editor after the translation was completed that we ironed out any problems". Det betyder att även Anderson hade kontakt med Barbéry under och/eller efter översättningen. E-mail av den 16 mars 2011.

³⁹ Helén Enqvist, översättare. E-mail av den 19 april 2011.

⁴⁰ Agnete Dorph Stjernfelt, översättare. E-mail av den 17 mars 2011.

de to sprogs forskelligartede grammatik), var opgaven at finde på tilsvarende eksempler på dansk, som både var sjove og underholdene og med en klar grammatisk ”pointe”, som læseren umiddelbart kan se og more sig over [...].

Efter at ha tagit del av de olika översättarnas erfarenhet och egna tankar om översättningsprojektet framgår det ganska tydligt att man har haft relativt olika erfarenheter och översättarteorier. Den norska och den danska översättaren har som tidigare nämnts varit ganska självständiga, medan de svenska översättarna har haft andra översättningar till hands och också kunnat fråga Barbéry och diskutera med andra översättare. Av informationen från Jensen och Dorph Stjernfelt ovan att döma har dessa till exempel inte använt det Google-konto som Öjerskog och Enquist använt. Information från översättarna ovan kommer i diskussionen som följer relateras till resultaten från analysen.

7. Diskussion

Hittills har måltext i den här studien i de flesta fall skiljts från översättare och det har talats om de olika översättningarna och översättarna i opersonliga termer såsom ”den danska måltexten använder” och liknande formuleringar, men efter att översättarna har fått komma till tals om översättningsprojektet är det i diskussionen nedan i en större utsträckning möjligt att tala om vad översättarna faktiskt har gjort. Nedan kursiveras några de viktigaste resultaten som framkommit i den här studien.

Den här studiens främsta syfte var att studera om de skandinaviska översättarna använder samma översättningsmetoder när de översätter (se avsnitt 2. s. 2). Resultaten från den kvantitativa analysen gör att denna fråga till viss del kvarstår och behöver diskuteras. *I 42 % av den totala andelen översättningsenheter har de tre översättarna använt samma metoder.* Är 42 % en hög eller en låg siffra? I majoriteten av fallen har alltså inte samma metod använts, men svaret på frågan tenderar ändå att bli jakande, eftersom det rör sig om tre olika måltexter med fyra olika översättare. Ju fler översättningar som skall jämföras, desto större chans är det för divergerande resultat och 42 % är med tanke på detta en hög siffra. Översättarna har i många fall tillgodogjort sig källtexten på samma sätt och valt samma översättningsmetoder för att överföra källtexten till målspråken. Det bör här dock återigen framhållas att 42 % är ett medeltal för de tre passagerna. Den kvantitativa analysen i avsnitt 5.1 ”Kvantitativ analys av förekomsterna av Vinay och Darbelnets översättningsmetoder” visade att användandet av samma metod för att översätta en översättningsenhet pendlade mellan 44 % i passage 1, 56 % i passage 2 och 32 % i passage 3. Det hade alltså varit en fördel med en utökad korpus för att kunna fastställa en mer rättvisande siffra, men detta får bli föremål för framtida studier. Edhs (2010) studie visar att den engelska och den svenska översättaren använder samma indirekta översättningsmetod i 71 fall av de 115 enheter där båda översättarna använder en indirekt översättningsmetod. Detta visar på en större likhet i användandet av samma metod för att översätta samma enhet än i den här studien, men Edhs studie skiljer sig från den här på flera punkter. Hon undersöker översättningarna av en italiensk roman till svenska och engelska (alltså två målspråk), hon koncentrerar sig endast på de indirekta översättningsmetoderna och hon placerar strykningar som specialfall (se t ex 2010: 13, 24).

När översättarna använt samma metod för att översätta en enhet i källtexten, visade den kvantitativa analysen att man använt *traduction littérale* i ungefär 60 % av alla fall och eftersom det handlar om

närbesläktade målspråk, rör det sig ofta om exakt samma, etymologiskt besläktade ordval och formuleringar. När det gäller användningen av en indirekt översättningsmetod för att översätta samma enhet visade analysen att siffrorna var betydligt lägre och att det endast var i en passage som en av de indirekta översättningsmetoderna översteg 20 % (vilket också betydligt lägre än i Edhs studie). Vad detta beror på är det endast möjligt att spekulera i, men samtidigt är det naturligt att en fördelning av översättningsenheter i en kategori med tre metoder (direkta översättningsmetoder) och en som i den här studien innehåller fem metoder (indirekta översättningsmetoder), medför en större spridning i den senare. När det gäller de direkta översättningsmetoderna visade sig traduction littérale stå för nästan alla förekomster och det förekom inte någon jämn spridning mellan de direkta översättningsmetoderna.

Efter att ha konstaterat ovanstående kan man diskutera om de skandinaviska översättarna använt samma metoder på grund av att de befunnit sig inom en gemensam skandinavisk kulturell ram. Som Loman (1982: 45–46) och Teleman (1994: 14–17) nämnde i studiens avsnitt 3.5 befinner sig ju de skandinaviska länderna inom samma geografiska avgränsade område och liknar varandra på flera sätt. När det gäller översättarnas tillgodogörande av källtexten har det vid några tillfällen förekommit diskrepanser i hur man har tolkat den, men i de tillfällen man har tolkat olika och därmed också översatt olika har det ofta rört sig om passager som redan i källtexten varit tvetydiga. (Sådana tvetydiga fall behandlades bland annat i exempel 13, 14 och 17 ovan.) I just det textmaterialet som studerats här, finns det visserligen i vissa fall semantiska skillnader mellan måltexterna, men det finns inte mycket som tyder på att man i någon av de tre måltexterna översatt mycket olika bara för att man skulle ha befunnit sig i en specifik dansk, norsk eller svensk kontext. De förtydliganden som gjorts (jfr exempel 10) hade ju till exempel behövts i alla tre länderna. I studiens avsnitt 3.4, talades det om Sapir-Whorf-hypotesen och Bassnett-McGuires (1980: 13-14) resonemang om dess relevans när det gäller översättningsforskning. När det är fråga om en överflyttning från franskan till de skandinaviska språken handlar det om en betydligt kortare språklig och kulturell väg än den som Sapir och Whorf hade erfarenhet av när de studerade språk som talades av urinvånarna i Nordamerika. Översättarna har till stor del tillgodogjort sig och använt samma översättningsmetoder när de översatt – kanske på grund av Sapir-Whorf-hypotesen. Tydligt är i alla fall att *olikheter i de tre översättningarna tycks ha att göra med översättarnas fria val och olika tolkningar av passager som redan i källtexten varit tvetydiga.*

Studien hade även som syfte att undersöka vilken av måltexterna som höll sig närmast källtexten och vilken som avvek mest. Baserat på användandet av direkta respektive indirekta översättningsmetoder, kan *de skandinaviska översättningarna med 51 % direkta översättningsmetoder samtliga bedömas vara tämligen källtextnära* och mycket trogna källspråkskulturen. *L'élégance du hérisson* är en bestseller och samtidigt en kvalitetsroman och enligt Lindqvist (2002: 218-221) översätts också kvalitetslitteratur ofta mer semantiskt och källtexttroget än annan litteratur. Kanske borde andelen traduction littérale hypotetiskt ha varit ännu högre än 51 %, eftersom en mycket liten förändring jämfört med måltexten, enligt Vinay och Darbelnets definition, ger en modulation istället för en traduction littérale. Tillägg av ord såsom *dog*, *vel* och *nu*, som visat sig vara vanliga hos Dorph Stjernfeldt, har inneburit mycket små avvikelser från källtexten, men ofta medfört en förändring från en traduction littérale till en modulation. Siffran 51 % är dock ett medeltal för alla tre måltexterna tillsammans och visade sig gälla endast den svenska översättningen. Den norska vilade på förhållandet 62 % direkta översättningsmetoder och 38 % indirekta, och den danska låg på 41 % mot 59 % och detta jämnade ut medeltalet i den kvantitativa analysen. *Den norska måltexten är alltså den mest källtextnära* och detta märks i både den kvantitativa och den kvalitativa analysen. 62 % direkta

översättningsmetoder är en hög siffra med tanke på de strukturella skillnader som finns mellan franskan och norskan (jfr Eriksson 1997: 9–10, 329). Sammanfattningsvis kan sägas att med tanke på hur stor roll Verdonk (2002: 9) och Boase Beier (2006: 50), som nämndes i avsnitt 3.2 ”Översättaren och källtexten”, tillskriver översättaren och hur mycket de anser att en översättare kan påverka en översättning, är ett medeltal på 51 % direkta översättningsmetoder en hög siffra. Det handlar faktiskt om översättning från ett språk som ändå tillhör en annan gren på det indoeuropeiska språkträdet. Mycket kan ”gå fel på vägen”, men det har inte hänt i någon stor utsträckning i de skandinaviska översättningarna.

Studien av texternas semantiska avlägsnande från källtexten kompletterades av en subjektiv bedömning där detta avlägsnande poängsattes på en skala 1-3. Denna gradering var tänkt att komplettera studien eftersom det kan finnas grader av avlägsnande från källtexten inom en metod. En modulation innehållande element som är etymologiskt besläktade med källspråkets konstruktion kan till exempel bedömas ligga närmare källtexten än en annan typ av konstruktion. När det gäller traduction littérale, finns det även där grader av avlägsnande från källtexten. En synonym som är etymologiskt besläktad befinner sig kanske närmare källtexten än en icke besläktad synonym. Den subjektiva bedömningen visade att den danska texten avvek mest i passage 1, men att den svenska texten i passage 2 och 3 kom upp på ungefär samma poängnivå. Resultaten från denna poängsättande bedömning reflekterar till stor del användandet av direkta och indirekta översättningsmetoder och den kvantitativa analysen valideras av poängbedömningen. Att ett etymologiskt besläktat ord kan ligga längre ifrån källtexten än ett icke-besläktat är ett resonemang som känns igen från Ingo (2007: 118, 191). Här kommer också till viss del Tegelbergs (2000: 13) frågor om extension och intention in i bilden. Utöver att de båda analyserna validerar varandra har denna metod bestående av att gradera i den här studien använts för att i en *découpage* på lexikal nivå tydligt illustrera de olika texternas grad av avlägsnande från källtexten (se s. 50).

Låt oss återvända till den kvantitativa analysen. I de 58 % procent då översättarna inte använt samma översättningsmetod för att översätta samma enhet förekom i flera fall betydande skillnader i val av översättningsmetod mellan den danska och norska måltextern. Den danska översättaren har tagit sig friheter i form av strykningar och tillägg, medan den norska översättaren i enhet efter enhet radat upp traduction littérale. Dorph Stjernfelt har tagit sig störst friheter och strukit en del, men har till viss del också kompenserat för dessa pertes i modulationer i form av gain. Detta visade sig vara symptomatiskt för hela det analyserade textmaterialet. När det gäller den svenska översättningen visade statistiken från avsnitten 5.1.2–5.1.3 att antalet indirekta metoder stigit i de passager där Öjerskog har översatt. Här i diskussionen kan man fråga sig om detta kan bero på en ökad andel dialog i texten, men med tanke på att den norska och danska översättaren låg kvar på samma andel direkt – indirekt översättningsmetod även i passage 2 och 3, borde detta tyda på att Öjerskog som översättare föredragit indirekta översättningsmetoder i en större utsträckning än Enqvist. Samtidigt går det endast att spekulera i hur den svenska måltextern skulle ha sett ut om det bara hade funnits en översättare, eller om de hade bytt textpassager med varandra.

När det gäller översättarnas egna erfarenheter av översättningen av *L'élégance du hérisson* har Jensen enligt egen utsago att döma varit mycket självständig i sin översättning och den mest självständiga av de tre översättarna. Det borde vara möjligt att se om graden av självständighet och avsaknaden av paratexter och samarbete i det norska fallet visat sig i produkten. Det visar sig faktiskt vara så att den självständiga översättningsprocessen i Jensens fall har givit, i Newmarks (1981: 39) termer, en mycket semantisk översättning. Om detta har att göra med Jensens personliga översättarstil eller den självständiga översättningsprocessen går inte säkert att avgöra på basis av den här studien. Det bör

dock nämnas att Dorph Stjernfelt också har varit relativt självständig, men att hon har åstadkommit den friaste översättningen av de fyra översättarna. *På basis av denna information torde det vara så att det är översättarnas fria val och personliga översättningsfilosofier som väger tyngst vid valet av översättningsmetod.* Den norska och den danska översättaren har heller inte i speciellt stor utsträckning fått instruktioner från förlagen och har från det hållet inte behövt ta så stor hänsyn till sådana översättningsnormer som bland annat Toury (1995: 84), Popović (1970 i Halverson 2007: 127) och Chesterman (1997: i Munday 2008: 117-118) behandlar. Här bör det också nämnas att översättarna inte ”följt” de fem kriterier, som nämndes på sidan 12, som Vinay och Darbelnet har för att en indirekt översättningsmetod skall användas. Det förekommer många fall då ingen av de fem ”kriterierna” uppfylls, men då man ändå väljer bort en direkt översättningsmetod. Andelen traduction littéraire kunde alltså varit ännu högre om man hade ”följt” Vinay och Darbelnets kriterier.

Dorph Stjernfelt har under sin översättningsprocess haft tillgång till den norska översättningen, Öjerskog har haft tillgång till den amerikanska och Enqvist har haft tillgång till både den norska och den amerikanska. Dessutom har Öjerskog och Enqvist haft möjlighet att diskutera med andra översättare och ställa frågor till översättaren själv, men både Dorph Stjernfelt, Enqvist och Öjerskog har åstadkommit friare översättningar än Jensen. Enqvist visar sig ligga närmare källtexten än Öjerskog, men fortfarande längre ifrån än Jensen. Kanske är det till och med möjligt att skönja hennes devis ”så troget som möjligt och så fritt som nödvändigt” i hennes måltext? En djärv fråga skulle också vara att fråga sig om den danska måltexten hade blivit mer källtextnära genom att översätta den norska texten, som Dorph Stjernfelt hade tillgång till under sin översättning, istället för att översätta direkt från den franska? Av den information som översättarna själva har bidragit med att döma är den svenska översättningen den som det har lagts ned mest resurser på och den som har haft mest kontakt med andra texter och externa element. Den svenska texten är följaktligen den mest horisontella och det är möjligt att detta syns i översättningen. I de två specialfall som diskuterats i Barbéry's Google-konto är det ju (av naturliga skäl) den svenska texten som ligger närmast det som Barbéry hade tänkt sig. Dorph Stjernfelt beskriver själv att hon var ”vild med bogen” och själv hade föreslagit för bokförlaget att hon skulle översätta den och då bör det kanske vara naturligt att man gör det lilla extra av sin översättning? Om man skall jämföra med Stolpes (i Gullin 1998: 10-11) resonemang som berördes i 3.2, verkar Dorph Stjernfelt, av resultaten i den här studien att döma, arbeta enligt Stolpes modell, medan Jensen väljer en mycket källtexttrogen översättning, som rört sig i den typ av översättning som Nord (1991: 25-26) kallar fidelity, men även vid något tillfälle (*frosken* i exempel 14 ovan) hamnat i servility. När det gäller den svenska måltexten är det här också möjligt att ställa sig frågan om Öjerskogs kontakt med författaren gav henne en trygghet i att översätta friare. Så långt som möjligt försöker den här studien dock inte att hypotetisera om hur översättarna har tänkt när de har översatt. När det gäller Nord's indelning av översättningspraktiken i fyra olika typer kan vi efter att ha studerat textmaterialet fastslå att översättarna inte i någon större utsträckning når extremerna servility och libertinage. Nord menar att adaptation skulle kunna placeras inom den senare av dessa (jfr 1991: 26). Det är dock nödvändigt att påpeka att man inte vet om Nord åsyftar just den adaptation som Vinay och Darbelnet definierar. De adaptationer som förekommer i *L'élégance du hérisson* borde förmodligen inte bedömas tillhöra libertinage eftersom de ju respekterar källtexten. Däremot skulle kanske en del av de specialfall som förekommer (*sjette* i exempel 11 och *400-tallet* i exempel 15 ovan) placeras inom Nord's libertinage.

I den här diskussionen kan det också vara intressant att återknyta till Telemans (1989: 29) idé om ett införande av ett datorprogram för översättning mellan de skandinaviska språken. Det skulle enligt hans vision alltså då varit möjligt att mata in en av de skandinaviska översättningarna som studerats här och

på så vis åstadkomma två översättningar till av *L'élégance du hérisson*. Det går att ställa sig frågan om detta rent praktiskt faktiskt skulle kunna fungera i den här romanens fall, eftersom de tre översättningarna inte innehåller någon stor mängd målspråksspecifika adaptationer. Den här studien visar hur stor roll valet av översättare för en sådan interskandinavisk text ändå skulle ha fått spela. Kanske är det för nordismen en mer gynnsam idé med ett intraskandinaviskt översättarsamarbete med möjlighet att diskutera översättningarna till alla tre språken? Läsarna kunde sedan tillgodogöra sig alla tre översättningarna för att få en så god bild som möjligt av originalet. Skulle detta gynna den nordiska tanken mer än ett översättningsprogram? Detta kunde vara frågor för framtida studier. Telemans framtidsutsago från 1989 om översättningsprogrammen har dock inte slagit in.

När det gäller den här studiens metod är det här nödvändigt att diskutera valet av Vinay och Darbelnets modell. Den här studien har försökt ta hänsyn till att Vinay & Darbelnet skrev sitt verk innan disciplinen översättningsvetenskap var etablerad och innan skoposteorin var formulerad. En kvantitativ analys som försöker använda Vinay och Darbelnets metoder som enskilda kategorier utgår ifrån att all textmassa kan kategoriseras enligt deras sju metoder och att ingen del av texten kan lämnas okategoriserad. Gränserna mellan metoderna är flytande och detta har inneburit att de olika metoderna definierats tydligt för att möjliggöra en kvantitativ analys. Detta har inneburit att Vinay och Darbelnets metodologi i viss utsträckning tillämpats i något modifierad form. En sådan anpassning kan vara både en fördel och en nackdel. Att modifiera en redan existerande metodologi gör det lättare att genomföra en kvantitativ analys och på så vis svara på studiens forskningsfråga, men kan samtidigt försvåra replikerbarhet. Vinay och Darbelnets lämplighet för den här studien kan diskuteras, men de erbjuder en mycket lämplig terminologi för att behandla alla de fenomen som inträffar när en text flyttas från ett språk till ett annat. Vid vissa tillfällen, till exempel när det gäller strykningar och tillägg hade det behövts en metodologi som tar upp dessa aspekter och därför lades kategorin *perte* till som en egen indirekt översättningsmetod, medan *gain* ingick i metoden *modulation*. Det har i den här studien funnits en risk att man bundit sig för mycket vid att kategorisera alla fenomen som uppträder enligt Vinay och Darbelnets metoder och därmed missat en del fall som förtjänar uppmärksamhet.

Vinay och Darbelnet behandlar källtextnära översättningar och har i det avseendet varit ett lämpligt val som metod för den här studien. Vid en jämförelse mellan de översättningsmetodologier som berördes i avsnitt 3.3 bedöms Vinay och Darbelnets modell vara den mest konkreta och har därför ansetts lämplig för den här studien, trots att den inte tar hänsyn till faktorer såsom texttyp, syfte och mottagare. Wollin (1981) och Platzacks (1983) modell hade varit ett alternativ, men skulle ha varit alltför tidskrävande med tanke på studiens omfattning. En typ av studie där det gäller att kategorisera och kvantifiera enligt en viss modell innebär alltid gränsdragningsproblem och en dos subjektivitet. Det är därför viktigt att inte stirra sig blind på de siffror som anges i den kvantitativa analysen. Förhoppningen är dock att statistiken skall ge en antydning om hur förhållandena ser ut i verkligheten.

Svårigheter i studien har varit kategoriseringen av alla metoder, och att finna en klar definition och avgränsning av fenomenet översättningsenhet och på vilken av Vinay och Darbelnets nivåer dessa enheter bör analyseras. En analys av översättningsenheter på en lexikal nivå visar till exempel inte vad som händer på den nivå Vinay och Darbelnet kallar *message*. Stundtals hade det varit fördelaktigt att dela in källtexten i olika enheter för olika målspråk, men en sådan studie hade samtidigt gjort det svårt att jämföra tre måltexter i en kvantitativ analys. Vidare bör nämnas problemet med att kategorin *modulation* tenderat att bli en ”slaskgrupp” där allt som inte passat in någon annanstans hamnat. Detta kan ha orsakat att antalet *modulationer* har blivit förhållandevis högt. Det skall dock nämnas att även om denna kategori tenderat att bli en sådan grupp är antalet *modulationer* förhållandevis lika i de tre

måltexterna i alla tre passagerna. Alla översättningarna har ju kategoriserats under samma förutsättningar.

Den här studien har inte tagit hänsyn till metoder i kombination, utan den metod som inneburit den största förändringen har fått ta överhanden. Det kan vara en av anledningarna till det låga antalet transpositioner. I enlighet med I. Korzens (2005: 21) och Nedergaard Larsens (1994: 275-276) resonemang om verbtäta och nominala språk förekommer det transpositioner från substantiv till verb i korpusen, men dessa transpositioner syns inte alltid i statistiken, eftersom en större förändring tar överhanden. Problemen som beskrivits ovan innebär ingen svaghet i Vinay och Darbelnets metodologi, utan kan snarare ifrågasätta metodologins lämplighet för den här studien.

De kulturella problem förknippade med översättning som bland andra Nedergaard Larsen (1994: 276-277), nämnde i den teoretiska bakgrunden har inte varit så framträdande i det analyserade materialet. Man har valt att låta texten utspela sig i Frankrike och innehållet har behållits franskt, men i de passager som valts ut för den här studien har översättarna inte utsatts för några riktigt stora utmaningar förutom i en del partier. Man har kallat katten Grévisse, förvarat ölen i kylskåpet, och kallat varandra för Madame (det sistnämnda dock inte i den norska texten), men det handlar inte om några stora problem på den fronten. De problem som översättarna har träffat på har ju istället varit en del tvetydiga formuleringar i källtexten, och det är inga problem som varken Nedergaard Larsen eller andra teoretiker som nämnts i den här studien tar upp.

När det gäller romanen *L'élégance du hérisson* handlar det inte om ett verk som tillhör någon speciell litterär strömning. Om vi skall jämföra med Svanes (2000: 113) studie om hur översättare måste förstå den litterära strömningen på både mål- och källspråk, slipper översättarna i den här studien detta problem. Detta kan vara en skillnad mellan att översätta äldre kanoniserade verk och nutida verk. Svane frågar sig också i hur stor utsträckning det är rimligt att översätta verk skall räknas som självständiga verk på målspråket och hur stor betydelse de kan tillskrivas. När man tar del av recensionerna på omslagen av de skandinaviska översättningarna märks det att alla recensenter är medvetna om att det är en översättning av romanen som de tagit del av och dessa recensioner kommer läsarna med stor säkerhet också ta del av och kanske då också uppmärksammas på att de läser en översättning.

Översättarna av *L'élégance du hérisson* har åstadkommit källtextnära översättningar, men stundtals använt översättningsmetoder som orsakat så kallade shifts. En del av dessa shifts visar sig vara befogade på grund av lexikogrammatiska skillnader mellan franskan och de skandinaviska språken, medan andra shifts visar sig ha att göra med översättarnas fria val. Det handlar alltså till stor del om den typ av översättare som Nida (1964: 145–146, 154) och Brunse (1994: 79) talar om, det vill säga översättare som troget återger, samtidigt som de respekterar målspråkets lexikogrammatik, men ofrånkomligen på sitt vis påverkar texten. Möjligen har översättarna i och med att de *lyckats överbrygga kulturella skillnader och åstadkomma måltexter där originalet semantiskt motsvaras i måltexterna*, lyckats inta det kulturella tredje rum som Tornberg (2000: 79) ponerar.

8. Slutsatser och vidare forskning

De skandinaviska länderna, Danmark, Norge och Sverige, delar gemensamma kulturella referensramar och de närbesläktade språken är mycket lika varandra. I den här studien undersöktes om de skandinaviska översättarna även använder samma strategier när de översätter, eller om översättarnas idiolekter och fria val avgör valet av metod. För att svara på denna fråga genomfördes en studie där tre kapitel ur den samtida franska romanen *L'élégance du hérisson* analyserades. Det undersökta materialet delades upp i tre olika passager som analyserades var för sig. Detta gjordes för att kunna jämföra passagerna med varandra då de var något olika varandra till sin karaktär och de i den svenska texten översatts av två olika översättare. Analysen gjordes med hjälp av Vinay och Darbelnets modell från *Stylistique comparée du français et de l'anglais* (1958/1977). Enligt deras modell delades de tre passagerna in i översättningsenheter genom en så kallad *découpage*. Därefter kategoriserades enheterna in under översättningsmetoderna ”emprunt”, ”calque”, ”traduction littérale”, ”transposition”, ”modulation” och ”adaptation”. Utöver dessa sju av Vinay och Darbelnets metoder identifierades även en åttonde i form av strykningar, här kallade ”perte”. Efter att dessa metoder sedan räknats, pekade resultaten på att översättarna till en relativt hög grad, nämligen 42 %, tenderade att använda samma metoder. I 60 % av fallen, när man valt samma metod använde man en *traduction littérale*, men när man valt att använda en indirekt översättningsmetod visade sig siffran vara betydligt lägre och översteg endast i en passage 20 %.

En studie som jämför tre översättningar av samma källtext innebär även en observation av vilken av översättningarna som avlägsnat sig mest respektive minst från källtexten. Resultaten visade att den danska texten föredrog en indirekt översättningsstrategi i lika stor utsträckning som den norska texten föredrog en direkt översättningsmetod. Den svenska visade sig ha en något större övervikt av indirekta översättningsmetoder, men fördelade textmassan relativt jämnt mellan dessa två metoder. Studien av källtexternas avlägsnande från måltexten kompletterades av en subjektiv bedömning där avlägsnandet från källtexten bedömdes med en gradering från ett till tre. Här visade sig den danska texten i passage ett vara den som avlägsnade sig längst från källtexten, men följdes i passage två och tre åt av den svenska källtexten. Den norska texten låg närmast källtexten i alla tre passagerna. Denna bedömning reflekterade alltså resultaten från den kvantitativa analysen.

Den kvantitativa analysen kompletterades av en analys där exempel som behövde uppmärksammas diskuterades på Vinay och Darbelnets nivåer ”lexique”, ”agencement” och ”message” för att blottlägga först och främst semantiska skillnader och likheter. I denna analys diskuterades också kategoriseringsproblem beträffande vilken metod som använts. Vinay och Darbelnet tar inte hänsyn till syfte, texttyp och målgrupp och för att delvis kompensera för detta fick översättarna i denna studie komma till tals om själva översättningsprojektet. Det framkom då att översättarna hade upplevt olika situationella faktorer när de översatte *L'élégance du hérisson*. Speciellt hade de olika erfarenheter när det gällde deras självständighet. Informationen från översättarna relaterades sedan till de resultat som framkommit i den kvantitativa och den kvalitativa analysen.

Det går utifrån den här studien naturligtvis inte att göra några större ”knowledge claims” som skulle gälla för all skönlitterär översättning från franska till de skandinaviska språken, utan slutsatser kan endas dras på basis av det material som studerats här. Dock ger den här studien förslag till vidare forskning. Studien skulle kunna kompletteras med en mer sociolingvistisk studie, där man i en större utsträckning sätter översättarna i fokus och företar längre intervjuer med dessa.

Litteraturförteckning

Primära källor

- Barbery, M. (2009). *The Elegance of the Hedgehog* (Audible Audio version). Översättning: Allison Anderson. Minneapolis: Highbridge Company.
- Barbery, M. (2006). *L'élégance du hérisson*. Paris: Éditions Gallimard.
- Barbery, M. (2009). *Igelkottens elegans*. Översättning: Helén Enqvist och Marianne Öjerskog. Helsingborg och Stockholm: Sekwa.
- Barbery, M. (2009). *Pindsvinets eleganse*. Översättning: Agnete Dorph Stjernfelt. Köpenhamn: Tiderne skifter.
- Barbery, M. (2009). *Pinnsvinets eleganse*. Översättning: Kjell Olaf Jensen. Oslo: Arneberg Forlag.

Sekundära källor

- Bassnett-McGuire, S. (1980). *Translation Studies*. London: Methuen & Co. Ltd.
- Boase-Beier, J. (2006). *Stylistic Approaches to Translation: Translation Theories Explored*. Manchester: St Jerome Publishing.
- Boysen, G. (1996). *Fransk Grammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- Brunse, N. (1994). Litterær oversettelse. I Hjørnager Pedersen, V. & Krogh-Hansen, N. (utg.). *Oversættelsehåndbogen (79–92)*. Köpenhamn: Munksgaard.
- Catford, J. (1965/1967). *A Linguistic Theory of Translation*. London: Oxford University Press.
- Chesterman, A. & Wagner, E. (2002). *Can Theory Help Translators?*. Manchester: St Jerome Publishing.
- Edh, L. (2010). *Vinay & Darbelnets indirekta översättningsmetoder: Romanen "Seta" i engelsk och svensk översättning*. Magisteruppsats vid Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet.
- Eriksson, O. (1997). *Språk i kontrast: En jämförande studie av svensk och fransk meningsstruktur*. Göteborg: Akademiförlaget.
- Fougner Ryding, A. (1992). *Qu'est-ce qu'une traduction acceptable en B ? Les conditions d'acceptabilité de la traduction fonctionnelle réalisée dans la langue seconde du traducteur*. Thèse de doctorat d'État, ronéotée, Université d'Oslo.
- Gullin, C. (1998). *Översättarens röst*. Diss., Lund: Lund University Press.
- Hagström, A-C. (2002). *Un miroir aux alouettes: Stratégies pour la traduction des métaphores*. Diss., Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Halmøy, O. (2000). Les pronoms d'adresse de la seconde personne du singulier en norvégien et en français : coup d'oeil sur différentes stratégies de traduction. I Eriksson, O. (utg.), *Översättning och språkkontrast i nordiskt-franskt perspektiv: Föredrag och presentationer från en nordisk forskarkurs* (s. 41–60). Växjö: Växjö universitet.
- Halverson, S. (2007). "A cognitive linguistic approach of translation shifts". *Belgian Journal of Linguistics* 21, 105–119.
- Hatim, B. (2001). *Teaching and Researching Translation*. London: Longman.
- Hobæk Haff, M. (2000). Remarques sur l'ordre des mots en français et en norvégien. I Eriksson, O. (utg.), *Översättning och språkkontrast i nordiskt-franskt perspektiv: Föredrag och presentationer från en nordisk forskarkurs* (s. 61–71). Växjö: Växjö universitet.
- Holmes, J. S. (2000). The Name and Nature of Translation Studies. In (Venuti, L. (ed.), *The Translation Studies Reader* (172–185). London/New York: Routledge.
- Haugen, E. (1979). "Skandinavisk som mellomspråk. Forskning og fremtid". *Internordisk språkförståelse*, s. 121–139.
- Ingo, R. (2007). *Konsten att översätta*. Lund: Studentlitteratur.

- Jørgensen, N. & Svensson, J. (1987). *Nusvensk grammatik*. Malmö: Gleerups.
- Korzen, H. (1998). Se storken på cykel. Noget om frie prædikativer o.l på dansk og fransk 1. del. *SPRINT* 1998, 2. Ecole des Hautes Études Commerciales de Copenhague (11–32).
- Korzen, H. (1999). Se storken på cykel. Noget om frie prædikativer o.l på dansk og fransk 2. del. *SPRINT* 1999, 1–2, 2. Ecole des Hautes Études Commerciales de Copenhague (43–76).
- Korzen, I. (2005). "Endocentric and Exocentric Languages in Translation". *Perspectives: Studies in Translatology* 13 (1). s. 21–37.
- Le nouveau Petit Robert* (1995). Nouvelle édition. Paris: Dictionnaires Le Robert.
- Lindqvist, Y. (2002). *Översättning som social praktik. Toni Morrison och Harlequinserien Passion på svenska*. Diss., Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Loman, B. (1982). "Idéer och motiveringar i nordisk språkplanering under de senaste hundra åren". *Språk i Norden*, s. 45–73.
- Malblanc, A. (1944/1968). *Stylistique comparée du français et de l'allemand*. Paris: Didier.
- Malmkjær, K. (2005). *Linguistics and the Language of Translation*. Edinburg: Edinburgh University Press.
- Munday, J. (2001). *Introducing Translation Studies*. London/New York: Routledge.
- Nedergaard Larsen, B. (1994). Hest hedder godt nok cheval, men... I Hjørnager Pedersen, V. & Krogh-Hansen, N. (utg.). *Oversættelsehåndbogen* (259–279). Köpenhamn: Munksgaard.
- Newmark, P. (1981). *Approaches to Translation*. Oxford/ New York: Pergamon.
- Nida, E. A. (1964). *Toward A Science of Translating*. Leiden: E. J. Brill.
- Nord, C. (1991). *Text Analysis in Translation: Theory Method and Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam/Atlanta: Rodopi.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary*. (2000). Oxford: Oxford University Press.
- Pedersen, J, Spang-Hanssen, E. & Vikner, S. (1989). *Fransk universitetsgrammatik*. Göteborg: Esselte studium Akademiförlaget.
- Pålsson, M. (2000). Synpunkter på Gunnar Ekelöf som prosaöversättare: *Falskmyntarna* i översättningskritisk belysning. I Eriksson, O. (utg.), *Aspekter av litterär översättning*. Växjö: Växjö University Press.
- Ramhøj, R. (2010). *Hur översätter man Salinger? Översättningstekniker i de två svenska översättningarna av "The Catcher in the Rye"*. Magisteruppsats vid Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet.
- Reiss, K. (2000). Type, Kind and Individuality of Text: Decision Making in Translation. In Venuti, L. (ed.), *The Translation Studies Reader* (160-171). London/New York: Routledge.
- Reiss, K. & Vermeer, H. J. (1984). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Niemeyer.
- Sampson, G. (1980/1998). *Schools of Linguistics*. Stanford: Stanford University Press.
- Stolpe, J.(2000). David Sprengel, översättare. I Eriksson, O. (utg.), *Aspekter av litterär översättning*. Växjö: Växjö University Press.
- Svane, B. (2000). Le réalisme de Balzac traduit en danois et en suédois. Analyse de deux traductions de Balzac : *Le lys dans la vallée*. I Eriksson, O. (utg.), *Aspekter av litterär översättning*. Växjö: Växjö University Press.
- Svenska akademiens ordlista över svenska språket* (2002). 12. uppl. Stockholm: Svenska akademien.
- Tegelberg, E. (2000). *Kontrastiv lexikologi i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Teleman, U. (1989). "Det nordiska språksamarbetet. Idéer och framtidsuppgifter". *Språk i Norden*, s. 14–32.
- Togeb, K. (1965). *Fransk grammatik*. Köpenhamn: Gyldendal.
- Tidström, K. (1999). *Cette fameuse Sonate des spectres... Une pièce de chambre d'August Strindberg en France: traduction et réception*. Diss., Forskningsrapporter/Cahiers de la recherche 9, Institutionen för franska och italienska. Stockholm: Stockholms universitet.
- Tornberg, U. (2000). *Om språkundervisning i mellanrummet – och talet om "kommunikation" och "kultur" i kursplaner och läromedel från 1962 till 2000*. Diss., Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala Studies in Education, 92.
- Toury, G. (1995). *Descriptive Translation Studies and beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin's Publishing Company.
- Verdonk, P. (2002). *Stylistics*. Oxford: Oxford University Press.

Vinay, J-P. & Darbelnet, J. (1958/1995). *Comparative Stylistics of French and English*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin's Publishing Company.

Vinay, J-P. & Darbelnet, J. (1958/1977). *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Paris: Didier.

Elektroniska källor

AltaVista: www.altavista.com. Sökning gjord 2011-04-09.

Bokmålsordboka (2005). www.dokpro.uio.no. Sökning gjord 2011-04-14

Den Danske Ordbog (2005). www.ordnet.dk/ddo. Sökning gjord 2011-04-14

Google: www.google.se. Sökning gjord 2011-04-09.

Pensum for fransk grammatikk ved UiT (2009). www.2uit.no. Tillgänglig: 2011-02-11

Stockholms universitet/Stockholm University
SE-106 91 Stockholm
Telefon/Phone: 08 – 16 20 00
www.su.se

**Stockholms
universitet**